



Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Analectorum Pars II. De S. Francisci gestis cum S. Dominico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
C. S.
dem silent pri-
mi biographi.

margine; in quibus vero hæc narratio discrepet ab anonymo laico, apertius liquet, quam ut necesse sit speciatim observare. At miror, cur ab illo hic recesserit Waddingus, quem non modo postea laudavit ad annum 1282, verum etiam ad hunc ipsum annum 1224 volens probare, non fuisse Seraphinum, qui Francisco apparuit et sacra stigmata impressit, sed Christum ipsum in forma Seraphini, ejusdem anonymi auctoritatem adducit, dicens: Ipse Vir sanctus (Franciscus) supradicto fratri laico post mortem suam revelavit his verbis: «Christus, » sicut vulnera in cruce suscepit, ita manibus suis » benedictis in corpore meo impressit, primo » manibus, deinde pedibus, postea lateri, vehem » mentissimo corporis cruciatu; » quæ ex instrumento, quod dedi, sine dubio accepta sunt. Si Annalista forsitan crediderit, anonymum, quæ de nummis aureis dixit, alienis loco, temporeque, et cum alienis adjunctis retulisse, debuisset pariter totam ejusdem narrationem suspectam habuisse, cum asserta ab anonymo revelatio, si in uno fallat, in reliquis quoque fidem suam amittat. Si porro priores Sancti biographos consulamus, Bonaventura quidem in Vita edita num. 25 observavit, tres, quas ille reparavit ecclesias velut figuras fuisse trium Ordinum ab illo instituendorum; ac deinde num. 95 tres eidem obvias factas feminas pauperulas, tria Religiosæ professionis vota significasse; at de tribus nummis istis altum æque apud hunc, quam apud alios priores silentium est.

Pisani narratio de alia revelatione.

267 Quod denique idem anonymus laicus in eodem instrumento testatus esse legitur, dicitur S. Franciscum, appropinquasse tempus, quo arcana, quæ a Crucifixo audierat, verba revelarentur, Pisani lib. III in Conformitatum, conform. 5 affirmat, id euidam fratri, qui hoc multis precibus a Deo petierat, reipsa contigisse. Apparuisse scilicet illi Franciscum, dicesque, post accepta a Christo stigmata sibi ab eodem hæc dicta esse: Scias, Franciscus, quid fecerim tibi. Ego dedi stigmata mea; et in signum, quod vexillifer meus es effectus, sicut ego in die obitus mei ad limbum accessi, et meritis ac virtute stigmatum passionis meæ omnes animas, quos inveni, extraxi; sic volo, quod et tu, ut sis mihi conformis in morte, sicut es in vita, in die natalitii tui vadas quolibet anno ad purgatorium, et omnes animas trium Ordinum, scilicet Minorum, sororum sanctæ Claræ, et Continentium Tertiæ Ordinis, quas ibidem invenes, in virtute et effluvia tuorum stigmatum eruas, et ad gloriam Paradisi perducas. Eadem, sed aliis etiam adjunctis ornata, habentur in Speculo vitæ S. Francisci editionis Bosquieri, centuria 2, cap. 12. Credat hæc, qui volet, mihi minime tanti est Pisani collectorumque Speculi vitæ S. Francisci auctoritas, ut efficiat, ne malim nescire arcana illa, quæ ætate sua latuisse, fassus S. Bonaventura est, quam ex istorum fide tam singularia pro veris admittere.

Finis seriei Vitæ.

268 Quæ ad duos sequentes annos, quorum secundi mense Octobri sanctissimus Vir virtutibus onustus, et laboribus dudum corpore, non animo, succumbens ad æternam beatitudinem a munificentissimo Deo evocatus fuit, præter ea, quæ primi biographi, quos commentatus fui, tradidit Waddingus, tacitus prætereo, quia horum præcipua vel in Commentario prævio ad eosdem annos, vel alibi jam recensui; aut, si qua prætermisi, levioris illa momenti sunt, et a studioso lectore in ejusdem Waddingi Annalibus facile poterunt legi. Laboriosissimæ itaque magni Viri vitæ seriem referre hic desino, atque ad alia quædam specialia Analecta procedo.

ANALECTORUM

PARS II.

De S. Francisci gestis cum S. Dominico.

§ I. An S. Dominicus generalibus Minorum comitiis, vulgo Storearum dictis, anno MCCXIX, an alteris interfuerit.

In Commentario prævio § 14 ex Gerardo de Fracheto et Theodorico de Appoldia, Dominicanis scriptoribus sæculi XII, ostendi, magnam fuisse inter SS. Dominicum et Franciscum contractam amicitiam, dum anno 1213 vel sequenti ambo Romæ degabant. Nunc examinanda veniunt quædam inter eos peculiaris gesta minus certa, quæ a posterioris ætatis scriptoribus tradita sunt, et ab aliis negantur. In primis agitata est Franciscanos inter ac Dominicanos ea quæstio, an S. Dominicus anno 1219 interfuerit comitiis generalibus Minorum, apud Assisium celebratis, quibus, teste S. Bonaventura, ultra quinque milia fratrum Minorum interfuerit, quæque Capitulum Storearum vulgo appellantur: quod primi affirmant, alii negant. Ex illis Waddingus in Annalibus ad annum 1219 pro S. Dominico in illis præsentia varios Franciscanos scriptores laudavit, atque eadem comitia eidem anno 1219 affuit. Contra Echardus tom. I Bibliothecæ scriptorum Ordinis Prædicatorum probare nixus est, S. Dominicum non potuisse eo anno Assisii esse in Pentecoste, seu die 26 Maji; ac proinde nec dictis comitiis interfuisse.

Exponitur controversia de S. Dominici præsentia

2 Cuperus noster ad diem 4 Augusti gesta S. Dominici illustrans, in Commentarii prævii § 54 utriusque partis argumenta proposuit, observavitque, nec falsitatem opinionis affirmantis evinci ab Echardo; nec sibi constare de antiquitate codicum et scriptorum, quos Franciscani allegarunt. Quam ob rem, cum de his inquirendi locus proprius futurus esset in gestis S. Francisci, hanc controversiam, in quantum ex auctoritate veterum pendet, huc remisit ulterius discutendam. Non repetam hic argumenta ab utraque parte fusius tradita, quæ apud laudatos Waddingum, Echardumque ac Cuperum lector inveniet. Præcipua Echardianæ disputationis vis consistit in hoc effato, quod velut fundamentum posuit: Scriptores... sæculi XII... ubi de chronologia agunt, stylium veterem semper sequuntur, quo annus vel a die Annuntiationis xxv Martii ad xxv Martii sequentis, vel a festo Paschæ ad Pascha sequens, computabatur; adeo ut a Januario, Febuario, Martio, et aliquando Aprilis parte, acta ad annum præcedentem referant.

in comitiis generalibus Fratrum Minorum

5 Hoc posito fundamento nixus Echardus, ibidem recitavit sequentia ex B. Jordano, ipsiusmet S. Dominici discipulo et successore: Anno eodem MCCXVIII perrexit in Hispaniam S. Dominicus, ibique duobus domibus instauratis, revertens inde Parisius venit anno MCCXIX. Tum verba hæc sic excepti laudatus Echardus: Nihil clarius. Roma exivit anno MCCXVIII pergens in Hispaniam. Mensem quidem non notat, quo Roma egressus est; sed, ex quo ivisse, et in Hispaniam venisse anno MCCXVIII, asserit, satis monet, apud Hispanos jam fuisse ante Pascha anni MCCXIX... Addens vero Jordanus, ex Hispania Parisios venisse anno MCCXIX, docet, Hispaniam reliquisse post Pascha ejus anni, quod fuit VII Aprilis, et Parisiis adfuisse circa finem Maii vel initia Junii; unde in Italiam rediit; ita ut Bononiæ affuerit circa finem Augusti. Ita ipse, jam non modo pro certo habens, Jordanum annos computasse vel a die Annuntiationis, seu a 25 Martii, vel a Paschate, quorum alterutrum solum poterat ex superiori effato suo inferre; sed a solo Paschate, quod illo anno in diem 7 Aprilis incidit; ut scilicet spatium temporis itineri ex Hispania in Italiam impendendum magis arctaret.

in Pentecoste anni 1219 apud Assisium celebratis.

4 Contra

A 4 Contra Cuperus probavit, istud effatum non esse verum, incertumque esse, an Jordanus annos a Nativitate Domini, an ab Annuntiatione, an a Paschate computaverit. Hincque observavit, si Jordanus annos a Nativitate orsus sit, nihil ob stare, quin S. Dominicus potuerit mense Januario, vel ineunte Februario anni 1219 ex Hispania discedere, mense Martio Parisios venire, et in Pentecoste adesse Assisii. Ad textum vero Jordani ab Echardo relatum reposuit, ambiguum esse, utrum annus 1219 ad S. Dominici discessum ex Hispania, an solum ad ejusdem Adventum Parisios pertineant. Nec eruditi Dominicani, qui Annales sui Ordinis anno 1756 Romanis typis ediderunt, tom. I, pag. 326 distiteri potuerunt, hunc aliosque similes textus, si aliud nihil obstat, ita posse explicari. Quapropter Cuperus rursus notavit, si annus 1219 apud Jordanum non pro S. Dominici ex Hispania egressu, sed pro solo illius Parisios adventu signalus sit, etiam dato, quod Jordanus annum ab Annuntiatione inchoaverit, non obesse chronologiam, quo minus idem Sanctus die 25 Martii Parisios advenisse, ac paulo post inde progressus, circa ejusdem anni 1219 Pentecosten apud Assisium fuisse, credi possit. Hæc omnia lector ab eodem Cuperio solide probata inveniet, modo §§ 55 et sequentem attente perlegerit.

B 5 Agnovit tamen etiam Cuperus, argumenta Echardi non esse contemnenda; verum, cum nec hæc litem evincerent, nec aliunde ex antiquis S. Dominici Vitis quidquam legisset, quod eum cogeret assertam a Franciscanis illius in capitulo Minorum in Pentecoste anni 1219 præsentiam negare, censuit, hanc admitti posse, modo idonea habeantur documenta ad eadem confirmandam, eaque vere sint talia, qualia a Waddingo aliisque laudata legerat. Quod autem ad hæc pertinet, majorem de his, quæ nondum perspecta habebat, dubitationem merito indicavit, et, ut virum prudentem ac veritatis amantem decet, conclusit his verbis: Quod si collegæ, aut successores mei, tunc (quando de S. Francisco Assisiense agendum erit) certiora illa documenta pro alterutra parte acceperint, vel alia inter biographos S. Francisci detexerint, illos rogatos volo, ut conjecturas meas confirmant, aut liberrime refellant, si a veritate aberrare videantur. Itaque ut candidissimi viri justo modestoque desiderio, ac meo muneri faciam satis, id agam, quantum res patitur, breviter, lectore pro ceteris ad laudatum de S. Dominico Cuperi Commentarium remisso.

Scriptores, prout a Waddingo allegantur, C 6 Waddingus in Annalibus ad annum 1219, num. 15 pro capitulo Storearum, velut eodem anno in Pentecoste prope Assisium celebrato, sanctique Dominici in eodem præsentia, laudat quidem scriptores, quorum aliquorum auctoritas hic recusanda non esset, si de eorumdem testimoniis constaret; sed laudat eos, vel ex Chronico Mariani Florentini, vel ex aliorum recentiorum fide, quod Annalista ipsemet (ut conjicio) eorumdem vetustiorum Opuscula non haberet. Primi apud Waddingum memorantur Tres Francisci Socii, Leo, Rufinus et Angelus, in ejus (Francisci) Legenda. Verum hæc superius a me edita non modo non de S. Dominico, sed nec de capitulo Storearum meminit. Fortasse hos ille hoc loco nominaverit, quod Speculum vitæ S. Francisci eo nomine laudatum legisset apud recentiorum quempiam: nam id tribus illis sociis non recte (agnoscente alibi Waddingo) a quibusdam attributum fuit. Si tamen aliam quis præter a me editam (quod non futurum, opinor) S. Francisci per eosdem Tres Socios certo scriptam Legendam, in qua ista legantur, protulerit, horum libens stabo testimonio. Sequitur apud Waddingum Thomas Celanus in altera, nimirum Legenda. Est et hic unus ex S. Francisci discipulis, plenaque fide dignus; ast in prima, quam ab illo scriptam habemus, Legenda seu Vita, supra edita, par est de S. Dominico, imo et de capitulo Storearum silentium; alteram autem Vitam, cujus eundem auctorem credidit Annalista, et probabilius officiam esse, dixi in Commentarii prævii num. 8 et 9.

7 Tercio loco nominatur Bernardus a Bessa,

Bonaventura socius, in sua Historia; quarto Frater Hugolinus de sancta Maria in Monte, qui ante trecentum annos floruit, in Historia S. Francisci, apud me (inquit Waddingus hic) manuscripta. Postremi Opusculum fuisse Waddingo ad manum, asserenti credimus; quod non æque certum est, nec ipse asserit, de Opusculo Bernardi a Bessa. Quidquid sit, cum neutrius verba allegaverit, nescimus, an ille ambos, vel eorum alterum, pro singulis capituli Storearum adjunctis, ac nominatim pro S. Dominici in eo præsentia testatus fuerit. Prædictis a Waddingo adduntur Bartholomæus Pisanus, ... Speculum vitæ S. Francisci, ... auctor Floreti, alique recentiores, qui numerum facere possunt, non pondus auctoritati addere. Pisanus scripsit cæcunte sæculo XIV, neque eo antiquius est, imo etiam recentius, Speculum vitæ S. Francisci, certe quale editum est, licet ei inserta sint multa fragmenta vetustiorum. Neque antiquior videtur auctor Floreti, de quibus vide dicta in Commentario prævio § 2. Atque ex his quidem Pisanus et Speculum (Floretum enim non legi, nec curandum putavi) prolixè memorant de capitulo Storearum, quod a quinque Minorum millibus, præsentè S. Dominico, celebratum fuisse affirmant.

E 8 Sed illorum auctoritas, sive ætatem spectes, sive accuratorem in scribendo, nequit esse tanta, ut indubitatam fidem faciat; nam et in errores historicos et in ineptias subinde lapsi sunt, et secundo post S. Franciscum sæculo, et alii etiam serius, scripserunt. Longe majoris ponderis esset Bernardi a Bessa testimonium, sit verba illius recitasset Waddingus, quod ab eo factum non esse, supra monui. His præmissis, superest, ut, quod Cuperus desideravit, mentem meam de documentis Franciscanorum, quæ pro S. Dominici in comitiis Storearum anni 1219 præsentia laudantur, candide edicam. In Commentario prævio § 13 proposui rationes, ob quas censui, capitulum, cui S. Bonaventura apud me in Vita num. 52 memorat ultra quinque millia fratrum Minorum interfuisse, quodque Storearum passim appellatur, serius, quam anno 1219 habitum fuisse, imo etiam quam anno 1221, cujus mense Augusto S. Dominicus ex hac mortali vita ad immortalē in cælos emigravit. Quam ob rem non possum ejusdem Sancti in eodem præsentiam probare, non certioribus, aut melioribus, quam quos mox retuli, auctoribus nixus. Quia tamen etiam aliunde verisimile sit, eundem in aliquo generali Minorum capitulo fuisse, fortassis scriptores illi ab illius ætate paulo remotiores, ejusdem in quodam alio capitulo præsentiam ad numerosius illud transtulerunt.

9 Fuisse S. Dominicum in aliquo alio Franciscanorum capitulo, tam Waddingus, quam laudati novissimi Annalium Ordinis Prædicatorum scriptores, consentiunt; huicque opinioni favet, tum quod constet, illum saltem ab anno 1216 singularem cum S. Francisco contraxisse amicitiam, tum quia Dominicus (uti apud Echardum in Bibliotheca Ventura Veronensis, in processu canonizationis illius interrogatus, testatus fuit) quando erat in itinere, visitabat loca religiosa cujuscumque Ordinis essent, et prædicabat eis, et hortabatur ad bonum. Nam si in more habuerit hoc amicitiae officium aliis quibuscumque Religiosis exhibere, quanto magis id præstitisse putandus est Franciscanis, etiam ad capitulum congregatis, quorum Institutori, ibidem præsentem, peculiaris amoris vinculo erat conjunctissimus?

10 Waddingus ad annum 1219, num. 11, ut S. Dominici in capitulo Storearum, eodem, ut putabat, anno celebrato, præsentiam verisimiliorem faciat, eundem etiam in aliis Franciscanorum comitiis aliquando fuisse refert ex scriptore Hispano, eoque Ordinis Prædicatorum, ex cujus sancti institutoris sociis illum unum fuisse opinatus est; illiusque testimonium extractum, ait, ex codice Ms., diligentissime operculo serico et lamellis argenteis observato in illo ipso monasterio monialium, quod sanctus patriarcha (Dominicus) ædificavit Matrili. Waddingo fere assentiuntur jam laudati novissimi Annalistas Prædicatorum tom I, pag. 558, ubi testimonii auctorem

AUCTORE C. S. non possunt hoc factum evincere;

E nec credimus, capitulum Storearum eo anno celebratum fuisse.

Oppositarum partium patrone consentiunt tamen, F

S. Dominicum fuisse in aliquo Minorum capitulo, idque probant

AUCTORE
C. S.

ctorem credunt in primis veterem, qui seculo xiii Hispanice S. Dominici perscripsit Vitam; de codice autem in Annotatis ibidem sic aiunt: Cod. autograph. Matriten. fol. 23, et Romæ in tabulario Ordinis lib. II. fol. 15. Descripsit Hispanice ejus auctoris locum Seraphinus Thomas Miguelius Vit. S. Domin. in Not. ad caput xxv etc. De facto igitur convenit inter illos, sed annum locumque comitorum nullus eorumdem assignavit.

ex vetusto
ejusdem Sancti
biographo
Hispano,

11 Nunc accipe testimonium illud, quale Waddingus Latinum fecit ex vetusto, ut asserit, et rudi idiomate Hispanico, illa ætate vulgari, cujus proprietatem, quoad licuit, curavit servandam. Accidit aliquando, quod, dum celebraretur capitulum Fratrum Minorum in quodam oppidulo; neque, quid manducarent, habere, adfuisseque honorabilis admodum pater noster S. Dominicus, qui illac dilapsus est, ut S. Franciscum inviseret (postquam enim ei datus est in socium a Domino, scilicet Romæ in visione cælesti, nihil umquam plus eo dilexit; quod vicissim S. Franciscus retribuebat; atque ita sæpius se quærebant ad alternam consolationem et confabulationem) videntes sancti Viri, nihil esse fratribus edulii, pleni fide magnæque fiducia, dixerunt: Eamus, et omnipotentem deprecemur Deum, qui quinque millia hominum ultra mulieres puerosque in deserto satiavit: neque enim nunc minoris est potentia aut misericordia, ut de ejus desperemus benignitate: perstiteruntque ita in oratione, donec de divina eis constitit voluntate.

cujus narratio
hic datur

12 Ad horam vero nonam a prece redeuntibus, S. Dominicus hilari et placido aspectu (erat enim totus graciosus, hilaris, et omnibus gratus) inquit ad fratres, qui per claustrum incedebant mæsti, languidi ob excessivam diei molestiam (urgebat quippe æstas magnusque æstus caloris) Fratres, eamus pransum; namque jam præterit hora. Responderunt fratres: Quo ibimus, aut quid comedemus? Nec panis est, nec vinum, nec obsonii genus ullum. Confidite in Domino, inquit S. Dominicus: Omnipotens etenim laborare non permittit sub egestate sibi servientes, aut qui spem suam in illo reponunt, quibus frequentes mirabiles suas miserationes ostendit; cui proprium est misereri, nec longe abesse ab iis, qui tribulationem patiuntur; sed illis compati, qui sustinent in patientia. His aliisque piis et salutatis dictis convenerunt in refectorio, ubi magis admirati sunt fratres, dum benedicti mensas viderunt absque edulii. Dum autem sederent, ingredi viderunt in triclinium viginti adolescentes, valde formosos, succinctos et expeditos ad serviendum, qui et ministrarunt panem, vinum, et omne obsonii genus necessarium recumbentibus, numero quingentis. Terminato vero prandio, inclinato capite, et salutatis fratribus, bini suo ordine exierunt e refectorio, admirantibus fratribus, et Deum collaudantibus, qui tantum in eis voluit perpetrare miraculum.

ex recensione
Waddingi;

13 Postquam autem gratias solverunt in ecclesia, honorabilis admodum pater noster S. Dominicus pulchrum valde ad eos habuit sermonem de fide et spe, quam in Domino debebant habere. Idque ei moris erat prædicare in omnibus hujus Religionis domibus, per quas transibat. Semper enim exercitabatur in Dei obsequio; erantque ejus sermones sani et bonæ intentionis, et verba gratissima atque salutaria; videbaturque ejus lingua a Domino moveri. Neque adeo admirandum est, quod Dominus per eum et per S. Franciscum tam gloriosum patravit miraculum; quia valde eos dilexit. Necetiam quisquam mirari debet, quod pater noster S. Dominicus, alieni Instituti author, synodo interfuerit Minorum; quia pater noster S. Dominicus et S. Franciscus erant chari socii, et ex corde invicem diligebant. Hactenus apud Waddingum scriptor ille Hispanus, cujus relationem summa cum facilitate admisit nuperi Annalistæ Dominicani; quamvis ea non caret adjunctis, quæ difficultatem patiuntur, nec inobservata transeunda erant.

14 Hispanum allegati testimonii auctorem fuisse unum e S. Dominici sociis, aut scripsisse sæculo xiii, ex solis adductis verbis nequeo affirmare; nec aliunde illius Opusculum editum dicitur, nec nomen indicatur. At sive ille scripserit sæculo xiii, sive paulo serius, omnino prodit, se non satis fuisse instructum de re, quam tractabat. Etenim, vivente S. Francisco, generalia Minorum comitia nunquam in quodam oppidulo, sed prope Assisium apud S. Mariam in Portiuncula, vel in vicino campo, dum plures convenerant, quam quos capere posset monasterium illud, tum temporis certe modicum. De quibus autem comitiis Anonymo ibidem sermo fuerit, nisi de generalibus, si quingenti fratres Minorum ad ea convenirent? Deinde qua verisimilitudine idem ille scriptor, istud quodcumque S. Francisci monasterium tunc temporis tam amplum fecit, ut in ejusdem triclinio potuerint quingenti fratres ad mensas simul accumbere? Si tam numerosi convenerint (quod de comitiis generalibus libens admitto) non videtur dubitandum, quin ipsi variis in cubiculis, aut non omnes simul in eodem, aut etiam in aliquo campo vel patenti loco, ad reficienda alimentis corpora discubuerint. Prætereo, quod etiam verisimilius sit, Franciscum potius, divinam providentiam sæpe alias expertum, in domo propria, quam Dominicum in aliena, præcipuam de prandio curam habuisse.

D
sed si rei gesta
adjuncta spe-
ctes,

15 Hinc miraculum illud viginti adolescentium (angelorum opinor, adolescentium habitu) qui triclinium inopinato ingressi quingentis fratribus, simul discumbentibus, panem, vinum, et omne genus obsonii necessarium ministrasse dicuntur, mihi parum probabile apparet. Miror, hæc non advertisse Dominicanos Annalistas, qui ad infrimandas de S. Dominici in capitulo Storearum præsentia relationes, studiosè observarunt, quæcumque in iis fabulosa aut suspecta apparebant. Miror etiam, illos adversus eandem Hispani scriptoris narrationem non objecisse veterum S. Francisci biographorum, ac maxime S. Bonaventuræ silentium, ex quo idem pag. 351, num. 55 contra alias istas de S. Dominico in comitiis Storearum præsentia relationes tam prolixè acriterque disseruerunt, acsi credidissent, inter fabulas computandum, quidquid scitu dignum sanctus ille doctor scire potuit, nec tamen dixit in loco, ubi dicere erat congruum.

E
non caret illa
difficultatibus.

16 Verumtamen S. Bonaventuræ silentium vim exiguum, aut potius nullam habere potest, ubi solum agitur de præsentia S. Dominici; constat enim, personas ab illo frequenter omitti, ac paucas memorari præter Franciscanas; de S. Dominico autem nullum apud eum in tota S. Francisci Vita verbum fieri. Sive sanctus doctor id eo fecerit consilio, ut omnia, quæ ad Dominicum spectabant, Dominicanis scribenda permitteret, ne forte vel inscius ipsis quid minus gratum proferret, sive alia de causa nobis ignota; certum est, ipsum de S. Dominico constanter tacuisse, nec memorasse quidem aretam ejusdem cum S. Francisco amicitiam, licet hanc ignorare non potuerit, quam B. Joannes Parmensis, cui in generale Ordinis ministerium proxime successit, in encyclicis litteris suis asseruit. Eadem forsitan de causa par est de Dominico silentium apud Thomam Celanensem, Tresque Socios, qui S. Francisci gesta ante S. Bonaventuram scripserunt; quamvis nec his ulla verisimili ratione eadem illa inter ambos sanctos Institutores necessitudo latere poterit.

Non tamen
obstat Bona-
venturæ silen-
tium,

17 At enim inquirunt, sese hoc Bonaventuræ silentio non moveri, ut S. Dominici præsentiam in capitulo Storearum simili modo ab illo taceri potuisse credant; tum propter ingentem fratrum numerum, qui eisdem comitiis adfuerunt, et per quos proinde ea res propalata non potuisset non ad Bonaventuræ notitiam pervenisse; tum quod dicta S. Dominici præsentia non tam levis momenti videri potuisset Bonaventuræ, ut eam ab illo neglectam fuisse, sit verisimile; tum denique, quod Bonaventura in eum scribendo incidit locum, qui ejusdem rei mentionem fieri posebat; scilicet in Vita num. 52, ubi de iisdem comitiis, de congregatorum in iis ultra quinque milia

F

A lia fratrum miro numero, eorumdemque omnium ex divina liberalitate victus sufficientia, salute corporea, et spiritualis jucunditatis affluentia agebat. Contra vero nullum ex tota S. Francisci Vita proferri posse hujusmodi locum, qui Bonaventuram monere debuerit, ut de peculiari illa inter utrumque sanctum Patriarcham contracta amicitia habitisque colloquiis meminisset. Non inficior, has rationes minime contemnendas; sed eadem, si Franciscanorum narrationem de S. Dominico, in capitulo Storearum præsentem, fabulosam esse evincant, evincant etiam ejusdem esse sursum illam, quam ex Hispani scriptoris testimonio supra allatam sine censura admitterunt sæpe laudati Annalistæ; ut modo ostendam.

ut quidam opinantur,

B 18 Quingentorum fratrum numerus, quos Hispanus iste comitiis Minorum, S. Dominici præsentia honoratis, interfuisse, tradidit, quamvis plurimum a quinque millibus distet, amplior tamen est, quam ut probabiliter credi possit, eos, quæ a S. Dominico ibidem gesta viderant, tam caute tacuisse, ut non potuerint nec debuerint ad Bonaventuram pervenire; maxime cum is testetur in Prologo, se ad scribendam S. Francisci Vitam habuisse frequentem ac diligentem... collationem cum illius familiaribus, qui tunc supererant in vivis. Non erat etiam ob minorem quidem, ac certe sat amplum congregatorum fratrum, quingentorum scilicet, numerum S. Dominici præsentia levioris momenti res, ut ea ex hoc capite negligenda Bonaventuræ visa fuisset credatur. Relatu quoque dignissimum erat divinæ providentiæ miraculum, per viginti adolescentes valde formosos (quos nisi caelestes genios?) ac inopinato apparentes, quingentis fratribus panem et vinum, et omne obsonii genus necessarium benigne largientis. Profecto hoc multo illustrius erat, quam quæ idem sanctus doctor in Vita num. 59 de S. Francisco et undecim ipsius sociis, Roma redeuntibus, in solitario loco pane refectis, minime negligenda putavit.

quæcumque Franciscani

C 19 At forte Bonaventura non in eum scribendo incidit locum, qui ejus rei mentionem fieri poscebat? Imo vero in eum incidit, qui hanc non minus, quam quæ a S. Dominico in capitulo Storearum gesta feruntur, memorari postulabat. Etenim in Vitæ loco ab Annalistis Dominicis indicato Bonaventura, non de solo agit capitulo Storearum, sed de omnibus capitulis generalibus, in quibus omnibus (etiam in illo omnium maximo quinque millium fratrum) divinam providentiam mire eluxisse, affirmat. Processu quoque temporis, inquit, multiplicatis jam fratribus, cepit eos Pastor sollicitus (Franciscus) in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale capitulum convocare... Ubi, licet omnium necessarium esset penuria, fratrumque multitudo ultra quinque millia conveniret aliquando, divina tamen opulante clementia, et victus sufficientia suberat, et salus comitabatur corporea, et spiritualis jucunditas affluebat. Hæc ille universim de comitiis generalibus, aliis aliis numerosioribus; post quæ ad provincialia progreditur: Capitulis vero provincialibus etc.

de ejusdem S. Dominici in capitulo Storearum præsentia

20 Nonne hic congruus erat locus commemorandi, quingentos fratres in uno ex capitulis istis congregatos, in summa ciborum omnium penuria a viginti adolescentibus divinitus missis, seu angelis, tam mirabiliter fuisse refectos? An non poscebat hic locus, ut sanctus doctor divinam in pauperes Christi providentiam et benignitatem tam illustri exemplo commendaret? Attamen ille laudavit quidem generaliter singularem Dei in pascendis illis, dum ad comitia sua convenerunt, munificentiam; sed non ait, miraculum aliquod, quale anonymus Hispanus narrat, in eisdem comitiis aliquando evenisse. Itaque S. Bonaventuræ silentium, si quam vim haberet adversus assertum ab aliis S. Dominici in capitulo Storearum præsentiam, haberet pariter adversus Hispani Anonymi narrationem, a Dominicis Annalistis nihilominus sine tergiversatione admissam. Hactenus de silentio S. Bonaventuræ: addamus etiam pauca de silentio aliorum.

21 Thomas Celanensis in Vita edita num. 54 Octobris Tomus II.

retulit, S. Franciscum cum undecim sociis Roma redeuntem in via per ignotum virum mirabiliter pastum fuisse; ac deinde num. 33, eidem a Deo provisum de alimento, dum Anconam navigabat. Neutri tamen facto Celanensis adfuerat, qui verisimiliter interfuisse debuit illustriori in comitiis generalibus quingentorum fratrum apud Anonymum Hispanum memorato. In iisdem comitiis adesse etiam debuerunt Tres Socii, Leo, Rufinus et Angelus, apud quos nihilominus æque altum silentium est de hoc memorabili facto. Frustra quoque illud quæras apud auctorem Vitæ, quam Secundam appellavimus, uti et apud Anonymum Perusinum; quorum omnium de tam illustri miraculo silentium quis eorumdem ignorantie negligentie sine hæsitatione adscribat? Simile fere modo ratiocinari licet de reliquis scriptoribus gestorum S. Dominici, qui nihilo magis id tacere debuerunt; ac nominatim de Gerardo de Fracheto, et Theodorico de Appoldia, qui illius Vitæ priores suppleverunt, ac præ ceteris tradiderunt ejusdem gesta cum S. Francisco, singularemque amicitiam, quæ inter hos duos Sanctos intercessit.

AUCTORE C. S. et gestis tradiderunt.

22 Judicet æquus lector, an non ego ex istorum omnium silentio adversus Hispani Anonymi narrationem rectius, quam Dominicis Annalistæ ex silentio S. Bonaventuræ, eorumdem verbis concludere possem: Quid jam restat, aut quid desiderari præterea potest, quin rem totam multo post tempore excogitatum atque conflictam existimemus? Ast nolim ego ignotum scriptorem Hispanum hujusmodi verbis repellere, quamquam, pleraque narrationis adjuncta, atque hinc etiam ipsum miraculum, mihi sint suspecta. Quod vero ad S. Bonaventuræ priorumque S. Francisci biographorum silentium attinet, cum iidem velut ex condicio etiam de eorumdem Sanctorum amicitia et colloquiis, de quibus aliunde constat, tacerint, non potest illud mihi S. Dominici in aliquo capitulo Franciscanorum præsentiam certo fictitiam facere; quam tamen si propterea pro commento haberem in traditione Minorum, pro commento pariter reputarem in Hispani Anonymi narratione. Oppugnant præterea Annalistæ Dominicani Minorum de eadem re narrationes ex eo, quod in iisdem nonnulla fabulosa adjuncta legantur. Neque ego ea omnia pro veris admittenda censeo; sed nec similibus caret relatio Hispanica, uti dixi superius. Quam ob rem breviter inquiramus, quid de hoc argumento probabiliter credi posse videatur.

Nihil prohibet, nos opinari,

F 23 Primo mihi probabile ac omnino verisimile apparet, S. Dominicum fuisse aliquando in aliquo capitulo Minorum, in eoque pro more suo sermonem habuisse. Hoc enim non solus iste Hispanus affirmavit, verum etiam scriptores Franciscani, Pisanus, auctor Speculi vitæ S. Francisci, scriptor Floreti, alique plurimi recentiores. Ac singuli quidem aliquid erroris suæ narrationi immiscuerunt (nam Minores tradunt, capitulum istud fuisse omnium maximum; Dominicanus vero Hispanus, celebratum statuit in quodam oppidulo, ac quingentos fratres, in eo congregatos, in uno triclinio conventus simul accubuisse) sed hujusmodi errores facile obrepere solent scriptoribus ætate locoque remotioribus; ut non cogamur propterea ipsam S. Dominici in aliquo Franciscanorum capitulo præsentiam, de qua ambæ partes conveniunt, inter fabulas numerare. Deinde cum etiam ex verbis Venturæ Veronensis num. 9 datis, constet, Dominicum soluisse ad religiosos aliorum cætus venire, et apud eos verba facere; nec tamen in Vitæ ejus peculiaribus hujus consuetudinis exempla legantur, non potest etiam præcipuorum biographorum silentium adversus ejusdem præsentiam in aliquo capitulo Minorum quidquam ponderis habere.

24 Quod spectat ad tempus, quo S. Dominicus hujusmodi generali capitulo videri possit interfuisse, ex Tabula chronologica gestorum illius, apud Echardum tom. I Bibliothecæ inter pag. 88 et 89 exhibita, colligitur, id factum non esse ante annum 1218, ante quem Dominicus in Pentecoste, quod erat præstitutum generalibus comitiis habendis tempus, num-

S. Dominicum generalibus Minorum comitiis

AUCTORE
C. S.

quam fuit in Italia, extra quam Franciscus ea numquam celebravit. At priori, eaque majori, parte anni 1218 Dominicus Romæ et alibi in Italia versatus fuit, nec quidquam obstarè videtur, quo minus tunc potuerit circa Pentecosten Assisium adiisse. De sequenti anno disceptatur, negantibus cum Echardo laudatis Annalistis Dominicanis, potuisse sanctum institutorem suum tum temporis adfuisse Assisii, et contrarium opinante Cupero.

anno 1218 vel
1219 interfuisse.

23 Duobus sequentibus annis, quibus in Pentecoste supervixit S. Dominicus, credendus non est Franciscanis comitiis interfuisse, cum ipsemet sua eodem tempore celebraverit Bononiæ. Oportet igitur, illum alterutro anno, nimirum 1218 vel 1219 ad Franciscana accessisse, si id unquam fecerit, quod mihi saltem probabilius apparet. Verumtamen pro alterutro anno certo figendo, non invenio sat firmas rationes. Pro anno 1219 stat Waddingi aliorumque auctoritas; sed iidem volunt, ejus anni comitiis fuisse illa omnium maxima; quod mihi non satis videtur probabile ob rationes suo loco expositas: contra eundem vere annum faciunt quidem argumenta Echardi, minime contemnenda; sed hæc quoque ejusmodi non sunt, quin possint fallere. Duo siquidem æque ambigua statuit Echardus; primum est, Jordanum annos ab Annuntiatione, seu potius a Paschate computasse; alterum est, S. Dominici ex Hispania discessum ab eodem illigari anno 1219 sic inchoato; horum autem si alterutrum fallat, ruunt cetera; neutrum vero fallere, mihi nondum probaverunt novissimi Annalistarum Prædicatorum, quamvis Echardi sententiam a pag. 349 usque ad 350 multis stabilire conati sint.

§ II. Discutitur narratio Bartholomæi Pisani de capitulo Minorum, cui S. Dominicum interfuisse, putavit.

Singularis
Dei providen-
tia in comitiis
generalibus
semper elucet.

Quotquot asseruerunt, S. Dominicum aliquando adfuisse in comitiis Fratrum Minorum, affirmarunt pariter, in eisdem singularem Dei providentiam eluxisse; quod cum S. Bonaventura in omnibus generalibus comitiis eorum factum esse, observaverit, omnino admittendum est. At nec ipse, nec illo antiquiores biographi tradiderunt, divinam illam providentiam in ullo ex eisdem capitulis manifesto miraculo illustratam fuisse. Singulari scilicet providentiæ Dei adscribi potuit debuitque, quod tanto pauperum Fratrum numero, qui quinque millia aliquando excessit, victus sufficientia semper adfuerit, nullo quidem interveniente insolito miraculo, sed vicinis accolisque loci, sive rogatis, sive etiam sponte sua, abunde afferentibus necessaria. Primus, quem quidem novi, Anonymus Hispanus verbis præcedenti § recitatis scripsit, intervenisse miraculum, mihi, ut ibidem dixi, non satis probabile. Fortasse iste audierat, in capitulo, cui S. Dominicus interfuit, instante prandendi hora, victum defuisse; sed paulo post inopinato advenisse, qui paratos ex elemosynis cibos, tantæ multitudini satiandæ necessarios, affatim attulerunt. Si quid tale contigerit, præsertim S. Dominico, potuit hic sane id merito admirari, divinæque adscribere providentiæ; potuitque ejusdem facti narratio, dum per ora pervasit multorum, alienis adjunctis vestita ad Hispanum Anonymum pervenisse. Undecumque tamen ea ille didicerit, suspecta mihi sunt ob rationes, quas superius jam exposui.

Datur narra-
tio Pisani, vel
hujus editoris,
de capitulo,
cui interfuit
S. Dominicus,

27 De capitulo, quod sua præsentia S. Dominicus honoravit, plus vice simplici etiam mentio fit apud Pisani in libris Conformitatum; ac in primis Conformitate 1, fol. 14, col. 2 primæ editionis Mediolanensis, ubi ista legere est: Declaratus fuit etiam beatus Franciscus beato Dominico in capitulo generali, celebrato per beatum Franciscum apud Assisium. In quo cum essent ultra quinque millia fratrum, ipse beatus Dominicus cum pluribus ex suis affuit fratribus, ubi divinam providentiam agnovit circa fratres adesse meritis beati Francisci, cum tot fratribus nihil habentibus, nec de victu

cogitantibus, subito divina providentia omnia eis ministravit copiose, propter quod ipse beatus Dominicus dicere habuit: « Vere Dominus habet » curam de istis sanctis pauperibus; et ego nesciebam. » Eadem leguntur in Pisani editione Bononiensi anni 1390, fol. 18, col. 1. Si in his verbis corrigas, quod de numero congregatorum dicitur (neque enim capitulo omnium numerosissimo S. Dominicus interfuisse mihi videtur) non video, quin ea pro veris nequeant admitti; nec credi possit talequid exclamasse Dominicus. Quamvis enim nullus dubitem, quin summa ille fuerit in Deum fiducia, hujusque providentiam dudum ante habuerit perspectam, non credo, illum propterea, dum eandem tam manifeste denuo experiebatur, abstinere debuisse ab istis verbis: Vere Dominus habet curam de istis sanctis pauperibus; et ego nesciebam; quæ non ignorantis aut diffidentis sunt, sed admirantis et laudantis. Quare miror, Annalistas Dominicanos pag. 358 eadem, velut sancto suo institutori injuriosa, oppugnando censuisse.

28 Ejusdem capituli rursum meminit Pisanus in Conformitate 10, fol. 112, col. 1 et 2; sed cum hic pro ampliori relatione remittamur ad Conformitatem 24, postremum hunc locum adeamus. Fol. 207 hæc ibi habentur: Secundo id ostendens et declarans (Conformitatem in eibando) est, quando capitulum generale celebravit in planitie Assisii apud sanctam Mariam de Portiuncula, ubi (ut dicit prima pars Legendæ Majoris) licet esset omnium necessariorum penuria, Fratrum multitudo ultra quinque millia, divina tamen opitulante clementia, et victus sufficientia affuit, et salus corporalis concomitata, ac spiritualis jocunditas super omnia affuit inter eos. Observa hic, studiosè lector, laudatam hoc loco Legendam Majorem Vitam esse a S. Bonaventura scriptam, in qua secundum partitionem meam num. 32 ista, non sequentia, leguntur. Hinc subdit Pisanus: Et quia non aliter tangit dicta pars (Legendæ per Bonaventuram) hoc insigne miraculum, Antiqua Legenda hoc refert in hunc modum. Quæ igitur subditur relatio, non ex S. Bonaventura desumpta est, sed ex Antiqua Legenda, quæ qualis sit, non habeo compertum. Certe non potest per hanc designari Legenda Thomæ Celanensis, nec Trium Scriptorum, nec denique ea, quam Secundam appellavimus; nam in nulla harum memoratur S. Dominici in eo capitulo præsentia, de qua ibi agit Pisanus.

29 At legitur illa tum in tribus editionibus sæpe memoratis Speculi vitæ S. Francisci, tum etiam in ejusdem Ms. nostro apographo Lovaniensi, in quo tam similis ea existat narratio, ut vel ex Pisani libro in Speculum vitæ, vel ex hoc in illum, aut denique in utrumque ex eadem quadam Legenda translata fuisse omnino videatur. Sed cum Pisanus ipse secundum dicta in Commentarii prævii § 2, collectore Speculi sit antiquior, is aliud quoddam Opusculum per Legendam Antiquam designasse dicendus est, si verba illa vere Pisani sint. Dubitandi ratio est, quod admodum reverendus pater Franciscus Zenus, qui illius Opus typis edendum primus curavit, non illud dederit, quale repperat in Ms., sed primo castigandum, inde imprimendum tradiderit, uti ex testimonio R. P. Francisci a S. Columbano ostendi in Commentarii prævii § 2. Proinde, cum nesciamus, an inter castigationes a Zeno factas non veniant etiam additiones, quibus ille Pisani Opus subinde supplendum putaverit, certo quoque scire nequimus, an ea, quæ hoc loco velut ex antiqua Legenda accepta dicuntur, reipsa sint Pisani, an Zeni. Zeno vero certe præluere potuit Speculum vitæ S. Francisci, atque ab eo utcumque Legendam antiquam appellari, quia, quemadmodum in citato § Commentarii prævii dixi, recentius non est, medio sæculo xv, ac fortasse circa medium sæculum xiv compositum, Zenus vero Pisani libros Conformitatum edendos curavit sæculo xvi jam aliquot annis inchoato, seu anno 1510.

30 Ex quacumque tamen Legenda relatio ista accepta

D

maximam
partem accep-
ta ex Legenda.

E

quam vocavit
Antiquam: at
mihi ignota;

F

verum ista
narratio habet
quædam im-
probabilia,

A accepta fuerit, in ea sunt quædam improbabilia, quæ suis locis mox observabimus. His præmissis relationem ipsam ex prædicta Pisani per Zenum editione exhibeo. In quodam generali capitulo, quod beatus Franciscus apud sanctam Mariam de Angelis celebravit, congregati sunt ibi ultra quinque millia fratrum (quod in solis comitiis omnium maximis, serius, quam anno 1219 celebratis, factum putamus) et, sicut alibi habetur, quingenti fuerunt ad profitendum novitii. Quod de novitiis aliunde hic additur, quamvis is numerus forte exaggeratus sit, satis tamen verisimile est, magnos eorum manipulos e variis provinciis illuc fuisse adductos, ut coram sancto Patre professionem suam nuncuparent. Sed ex verbis illis, Sicut alibi habetur, observa, hæc de novitiis non legi in Legenda ista antiqua; sed nec eadem leguntur in tribus editionibus Speculi, nec in nostro apographo Lovaniensi; ad quod tamen annotatum est, eadem exstare in ejusdem Speculi Ms. Bruzelliensi, et quidem additis iisdem vocibus: Sicut alibi habetur; ut hinc denuo colligere liceat, scriptori apographi Bruzelliensis Pisani Opus præluxisse. Pergo modo verba ex Pisano describere.

quædam etiam
difficultati
obnoxia,

B 51 Cui capitulo (imo, ut opinor, alteri) etiam affuit sanctus Dominicus, pater Ordinis Prædicatorum, cum septem fratribus. Affuit etiam dominus Ugolinus Cardinalis, qui fuit tunc protector Ordinis, et postea (ut beatus Franciscus eidem prædixit) Papa Romanus, vocatus dominus Gregorius nonus, qui beatum Franciscum ascripsit catalogo Sanctorum. Et cum curia Papæ tunc esset Perusii, dictus Cardinalis studiose venit Assisium, et omni die veniebat ad videndum beatum Franciscum, et quandoque cantabat Missam, quandoque prædicabat, et faciebat sermonem fratribus. Hic paululum sistamus. Quæ de Cardinale Hugolino dicuntur, nullam pariunt difficultatem, sed omnino congrua sunt, quæ de eodem narrant Vitæ antiquæ, quas edidi. Attamen erat is tunc quidem Minorum Ordinis protector, sed nondum auctoritate Apostolica confirmatus, ut suo loco dictum est in Commentario prævio.

aliquæ etiam
ab aliis capi-
tulis

C 52 Haud æque verisimiliter asserere possum, curiam Papæ, seu Honorii III, tunc fuisse Perusii. Annalistæ Dominicani pag. 359 oppositum contendunt ex ejusdem Pontificis litteris, quas in Regesto illius, in tabulario Vaticano asservato, exstare aiunt, datas Romæ apud S. Petrum singulis fere diebus mensis Maii usque ad Kalendas ipsas Junii. Verum cum nesciamus, quanto tempore duraverint comitia illa, quæ eo anno 1219 inchoari debuerunt die 26 Maji, in quam tunc incidit Pentecoste; cumque Annalistæ nullas afferant Honorii litteras inter Kalendas Junii et ejusdem mensis diem 17 signatas, non eiecerunt, Honorium initio Junii non fuisse Perusii, neque ante ipsum aliquos e curia illius, et inter hosce Hugolinum, illuc prægressos advenisse. Nolim tamen, id ita factum esse, asserere; nam mihi quidem videtur, seu Pisanus, seu hujus editor, uti S. Dominici præsentiam ad capitulum Storearum non recte retulit, ita etiam nonnulla alia, in aliis comitiis facta, ad idem illud, congregatorum numero celeberrimum, capitulum reduxisse, ut illud quoque de Pontificis curiæ præsentia ex fallaci conjectura eodem referre potuerit. Verumtamen ex solo capite, quod Honorius anno 1219 non fuisset Perusii, Pisanus hic argui nequit, cum annum habiti capiti non adscripserit.

ad illud, cui
S. Dominicus
interfuit,

55 Apud Pisanum ita pergitur: Cum autem veniebat visitare (Cardinalis Hugolinus) illud sanctum collegium, et videret illos in campo turmatim ad sexaginta, ad centum, ad trecentos, sedentes in colloquutione divina, aut in oratione et lachrymis, aut in exercitiis; et cum tanto silentio, quod nullus penitus erat rumor vel strepitus, admirans de tanta multitudine, ut castrorum acie ordinata, cum lacrimis et magna devotione dicebat: Vere castra Dei sunt hæc! Non enim audebat aliquis inter eos fabulas dicere, seu truffas (id est, nugas, jocos) sed ubicumque congregabantur, vel

orabant, vel plorabant, vel aliqua de salute animæ loquebantur. Et habebant ibi in campo loca distincta per turmas de caricis (ex carice voluit dicere) in circuito et supra. Unde propter hoc vocatum est capitulum illud de caricis, alias Storearum. Lecti vero erant terra nuda, vel modica palea: cervicalia autem lapides vel ligna. Propter quod erat cunctorum tanta devotio, quod ex curia domini Papæ, ibi propinqua, multi comites et barones, duces et milites, Cardinales etiam cum episcopis et clericis personaliter, et nobiles cum popularibus concurrebant, ut viderent tam sanctam multitudinem et humilem congregationem, quam mundus de tot sanctis hominibus numquam simul et semel habuit similem: ad videndum etiam venerabile caput ipsorum beatum Franciscum, qui tam pulcræ prædam mundo rapuerat, et tam devotum gregem ad pascua Christi dirigebat.

54 Hæc omnia dicuntur de capitulo, Storearum perperam re-
vulgo dicto, et satis verisimilia sunt, licet forsitan plusculum exornata. Verum huic capitulo interfuisse S. Dominicum, non credimus, quodque de propinqua summi Pontificis curia asseritur, incertum nobis est, sive hic de anno 1219, sive de alio agatur. Quod autem de turmis Fratrum Minorum per campum distinctis dicitur, forte non in solo capitulo, quod a Storeis appellatum fuit, sed in aliis quoque contigit; cum modicum S. Mariæ de Portiuncula monasterium non videatur fuisse satis capax multitudinis Fratrum, qui ante confirmatam ab Honorio III secundam Regulam omnes ad annum capitulum in Pentecoste debebant convenire. Redeo ad relationem: Congregatis autem omnibus, surrexit sanctus pater, pastor et venerabilis dux, Franciscus, et in fervore spiritus illi beato gregi verbum vitæ proposuit voce altisona et tubali, quam sibi divina unctio infundebat. Et istud thema proposuit: «Magna promissimus, majora promissa sunt nobis: servemus hæc; aspiremus ad illa. Brevis voluntas; perpetua pœna: modica passio; gloria infinita.» Et super hæc devotissime prædicans, hortabatur omnes ad poenitentiam, et obedientiam sanctæ matri Ecclesiæ; ad suavitatem charitatis fraternæ; ad orandum pro universo populo Dei; ad patientiam in adversis; ad munditiam et castitatem angelicam; ad pacem et concordiam cum Deo et hominibus; ad humilitatem et mansuetudinem cum omnibus; ad mundi contemptum; ad ferventem zelum Evangelicæ paupertatis; ad sollicitudinem et vigiliam sanctæ orationis et divinæ laudis; ad jactandum totam curam animæ et corporis in pastorem bonum et nutritorem animarum nostrarum et corporum, Dominum Jesum Christum benedictum.

53 Et propter hoc melius observandum, præcipio vobis Fratribus omnibus hic congregatis in meritum obedientiæ salutaris, quod nullus curam vel sollicitudinem aliquam habeat de aliqua re comestibili aut potabili, aut de aliquibus aliis necessariis corporum: sed solum intendatis orationi et laudi Dei, omnem curam projicientes in Christum; quoniam ipsi est specialis cura de nobis. Et ita fecerunt omnes, hylari animo ad orandum currentes. Sanctus autem Dominicus, qui ad hoc præsens erat, admirans de mandato, quod fecerat beatus Franciscus, et reputans, eum indiscrete procedere, eo quod præcepit in tam magna multitudine, ut nullus haberet curam de rebus necessariis corpori, extimabat, in tam magna multitudine inconvenientiam debere contingere; sed Dominus Jesus Christus volens ostendere, quod ipse curam gereret de tam caris ovis et suis pauperibus singularem; statim inspirando facta est manus Domini super Perusinos, Spoletanos Fulginenses, Spellenses, Assisinas, et cunctas circumadjacentes civitates, et castra; et veniebant cum asinis, mulis et equis, oneratis pane et vino, fabis et caseo, et omnibus bonis, quibus putabant, illos beatos pauperes indigere.

56 Insuper portabant tobaleas (id est, mappas) et vasa, magna et parva, et quicquid utensilium opus esset,

AUCTORE
C. S.

perperam re-
lata:

E

F

quædam etiam
de SS. Fran-
cisco et Domi-
nico

minime verisi-
milia,

AUCTORE
C. S.

osset, et beatum se putabat ille, qui devotius et attentius eis servire posset, et in omnibus illi beatae multitudini necessaria studiosissime providere. Ad hæc observo, S. Franciscum nusquam in Regula sua præcepisse, ut Fratres sui a necessaria victu quærendo abstinerent, sed voluisse, ut illum mendicando sibi compararent. Domino famulantes (inquit in Regula cap. 6) vadant pro elemosyna confidenter. Nullum quoque in antiquis Vitis ejus exemplum legi, quod supra dictum præceptum in comitiis datum ullo modo facere posset verisimile, eo saltem sensu, quo ibi videtur referri. Etenim quæ adduntur de S. Dominico, ac speciatim hæc verba: Ut nullus haberet curam de rebus necessariis corpori, faciunt, ut nequeamus dicere, præceptum illud solum injunctum fuisse iis, quibus ea cura commissa non erat a S. Francisco, sed fuisse alios ad mendicandum in vicinis civitatibus ac vicis constitutos. Si quid tale Franciscus fecisse diceretur, ut omnem victus sollicitudinem a ceteris amoveret, id facile possemus credere. Verum incerto auctori, cujus ætatem ignoramus, non tribuimus tantum, ut credamus, S. Franciscum præcepisse, ut in congregatione quinque millium hominum, nullus esset, qui necessaria procuraret.

aliique nimis
ezornata,

B 37 Hinc, quod de S. Dominico additur, sponte corruit: nam si factum non sit, quod minime factum existimamus, non potuit S. Dominicus de eo male judicare. Præterea huic Sancto notior erat Francisci sanctitas, ac major erat prudentia, quam ut de illius factis dictis temere judicasse credi queat; expectasset nimirum exitum rei vir prudentissimus, si quid vidisset, quod cum prudentiæ legibus non potuisset illico componere. Exaggeratum etiam quoad modum videtur, quod verbis huiusmodi postea subditur: Statim inspirando facta est manus Domini super Perusinos etc.: quævis enim non dubitemus, quin omnes vicinæ civitates, apud quas summa erat de S. Francisco ejusque Fratribus existimatio, liberaliter concurrerint ad sustentandos congregatos, ac non modo cibos supra nominatos, sed etiam alios et meliores abunde attulerint; non credimus tamen, omnes illas simul sola divina inspiratione ad hoc fuisse permotas. Ardor ille multorum, congregatis Fratribus inservire desiderantium, omnino credibilis ac verisimilis est. Hinc probabilia etiam sunt, quæ ibidem sequuntur: Vidisses ante illum cœtum Sanctorum milites et nobiles devotissime servientes. Vidisses ibi clericos et devotos fideles more domicellorum undique discurrentes. Vidisses adolescentium floridam juventutem cum tanta instantia ministrantes, ut viderentur, non pauperulis Fratribus, sed Apostolis Domini nostri Jesu Christi servientes. Hæc, inquam, etiamsi fortasse exaggerata sint, nec a pietate fidelium, nec a verisimilitudine abhorrent.

fabulamque de
S. Dominico,

C 38 At correctione indigent, quæ de S. Dominico auctor adjungit his verbis: Quæ omnia cum sanctus Dominicus cerneret, et divinam providentiam vere ibi cognosceret, humiliter redarguens semetipsum de judicio indiscretionis prædicto, quod fecerat, genuflectens beato Francisco, dixit humiliter culpam suam, et ait: « Vere Dominus habet curam » de istis sanctis pauperulis; et ego nesciebam. » Unde ex nunc promitto servare sanctam paupertatem Evangelicam; et maledico ex parte Dei » omnes Fratres de Ordine meo, qui in ipso Ordine habere proprium præsumperint. » Fuit igitur beatus Dominicus valde edificatus de fide beati Francisci, et de providentia divina et copia abundantissima omnis rei. Nam sic sanctus verus et sapiens Deum fidelissimum advertit in omnibus verbis suis: quia, sicut agri virgulta crescere facit Deus et lilia, et sicut pascit cæli volatilia, sic suis pauperibus cuncta præbet necessaria. Ex hisce corrigenda quædam esse, ex supra dictis statue: nam sicut S. Dominicum præcipitis iudicii reum hic fuisse, non putamus, ita nec ejusdem penitus, credimus. An vero idem Sanctus strictiorem illam, quam Minores profitebantur, paupertatem Evange-

licam ex eo tempore servare ac in Ordinem suum D introducere decrevisse credi possit, pendet ex tempore, quo is eandem in suo Ordine lege lata stabilivit; de quo infra pluribus. Non tamen credimus, eundem sanctum institutorem tunc etiam imprecatum esse fratribus suis, legem, quam nondum tulerat, recusaturis.

59 Vidit Waddingus, multa in relatione ista modo parum probabili exposita esse, ideoque ad annum 1219, num. 16 maluit eadem compendiose ac multum mitigata referre verbis, quæ subdo. Severe omnibus interdixit (S. Franciscus) ne de rebus ad corpus pertinentibus solliciti essent, ex illa Psalmi (34, v 25) sententia, « Jacta super » Dominum curam tuam, et ipse te enutriet. » Aderat huic Francisci edicto B. Dominicus, eique hoc nimium visum est, cum vereretur, ne quodammodo Deus tentari videretur, si non tantæ multitudini alimenta pararentur; sed non multo post, ecce, ex omnibus finitimis urbibus et pagis concursum hominum ac jumentorum, omnem omnis generis commeatum, suppellectilem et vasa deferentium: quæ res ita Dominicum permovit, ut ab eo tempore constituerit redditus omnes a suo quoque Ordine, qui tum nascebatur, removere, divino fretus præsidio, cujus tam insigne indicium oculis suis viderat. Quod et fecit anno sequenti in synodo generali Bononiæ collecta, et ad ultimum vitæ terminum sub suæ maledictionis interminatione in eos, qui possessiones in Ordinem introducerent. Hæc Waddingus; at mallem, ut nec præceptum S. Francisci affirmasset, nec iudicium de illo tribuisset S. Dominico: utrumque enim profectum videtur ex nimia amplificandi libidine auctoris ignoti, qui ipso scribendi modo exaggerationes suas manifestas facit.

40 Subjungo reliqua ex laudato libro Pisani: In illo autem capitulo fuit dictum beato Francisco, quod multi Fratres portabant loricas ad carnem et circulos ferreos; propter quod multi infirmabantur, et impediabantur multi orare, et aliqui moriebantur. Unde ipse, sicut dulcissimus et pius pater, præcepit per obedientiam omnibus, quod, quicumque haberent loricas et circulos ferreos, in conspectu ejus deponerent. Et inventæ sunt bene quingentæ lorice, et circuli ferrei brachiorum et ventris in tanta multitudine, quod fecerunt unum magnum acervum. Qui omnia fecit eos relinquere. Post hæc sanctus pater Franciscus, docens et consolans universos, et instruens, quomodo de præsentis seculo nequam evaderent, cum benedictione Dei et sui cunctos consolatos remisit in diversas mundi partes. Hæc omnino consona sunt moribus S. Francisci, qui, ut docent ejusdem antiqui biographi, notebat in subditis suis nimiam austeritatem, quæ aut vitæ noxia esset, aut bona opera impediret.

41 Vereor tamen, ne in illis quoque verbis exaggeratio sit, si intelligenda sint de solo Storearum, seu omnium maximo capitulo, uti sonant. Nam Tres Socii, qui omnibus capitulis a S. Francisco celebratis verisimiliter interfuerunt, in Appendice supra edita, num. 59 hæc de re generatim sic loquuntur: Arguebat præterea pius Pater Fratres suos, qui nimis erant sibi ipsis austeri, vigiliis, jejuniis et corporalibus exercitiis nimium insudantes. Quidam enim se tam graviter affligebant, ut cuncta in se carnis exprimerent * incentiva, quod quilibet videbatur odire seipsum. Quos Vir Dei prohibebat, admonens eos benigne, et rationabiliter reprehendens, atque ipsorum vulnera alligans salutarium vinculis præceptorum. Hæc illi, rerum, quæ in comitiis gestæ sunt, oculati auctoritate testes, nec plura. Præterea hæc auctoris ignoti verba, propter quod multi infirmabantur, et impediabantur multi orare, et aliqui moriebantur, si ad ipsum tempus comitorum referenda sint, minime congruunt cum verbis S. Bonaventuræ, qui, si minus de omnibus comitiis generalibus, certe etiam de omnium maximis, quæ Storearum nunc vocantur, expresse asserit, salus comitabatur corporea, omnes scilicet, qui ad illa

quæ Waddingus temperatus recensuit.

E

Reliquæ ejusdem relationis

F

verosimiliter exaggerata.

* i. e. extinguere

A illa convenerant; ac proinde nec multi ibi infirmabantur, nec propterea impediabantur multi orare, nec aliqui moriebantur. Itaque videtur relationis istius auctor, quisquis demum ille sit, multa undique accumulasse, et diversis temporibus facta, ad famosa illa comitia cum exaggeratione transtulisse.

§ III. An S. Dominicus videri possit exemplo S. Francisci severiorem paupertatem in Ordinem suum induxisse.

Non apparet a vero alienum, S. Dominicum

Quamquam minime credimus, S. Franciscum severo decreto vetuisse, ne quis in comitiis, ad quæ ultra quinque millia Fratrum convenerant, necessarium corporibus victum mendicando compararet; huncque deinde a variis civitatibus et villis circumjacentibus, sola divina inspiratione subito et simul commotis, abundanter allatum fuisse eo, quo ex aliis supra relatum est, modo; quamquam etiam non putamus sine hesitatione admittendum, quod de cibis per viginti adolescentes, puta angelos, prodigiose ministratis, ignotus scriptor Hispanus, supra pariter laudatus, tradidit; vel sic agnoscimus tamen, ingens fuisse ac manifestum divinæ providentiæ beneficium, quod quinque millibus hominum, in campo congregatis, ex sola fidelium caritate omnia necessaria abunde fuerint administrata. Imo credimus, eandem divinæ providentiæ largitalem simili fere modo eluxisse in comitiis præcedentium annorum, quæ item numerosa fuisse, necesse est: utrumque enim non obscure indicare videtur S. Bonaventura in Vita edita num. 52. Hinc non improbabili mihi apparet Franciscanorum atque hos inter Waddingi, sententia existimantium, S. Dominicum, conspecto in illorum comitiis tam evidenti divinæ providentiæ indicio, excitatum fuisse, ut et ipse possessiones et redditus sui Ordinis abdicaret, caveretque, ne in posterum admitterentur.

S. Francisci exemplo severiorem paupertatem

45 Indubitatum est, S. Dominicum initio Ordinis sui aliquot possessiones pro eo acceptasse, easque eidem confirmatas fuisse a summo Pontifice Honorio III; postea vero eundem Sanctum in comitiis suis anno 1220 Bononiæ habitis, illis omnibus renuntiassse, legemque condidisse, ne possessiones aut redditus admitterentur in posterum. Constat similiter, Ordinem Minorum, anno 1209 institutum, ejusdemque fundatorem S. Franciscum ab ipsomet initio fundationis nullas possessiones, nullos prorsus redditus habuisse, aut acceptare voluisse; neque ullo magnorum virorum consilio ab hac sua sententia potuisse dimoveri. Nullus Religiosus Ordo hunc vivendi modum sectabatur, dum id facere cepit Franciscus, ut testantur Tres Socii in Appendice Vitæ a me edita num. 55; ideoque ipsum ejusque primos socios alii passim deridebant, quia tempore illo nullus relinquebat sua, ut peteret eleemosynam ostiatim. Propterea episcopus Assisiensis hujusmodi vitam S. Francisco dissuadere conatus est, quod nimis durum videretur et asperum, nihil in seculo possidere. Hoc ipsum etiam tentavit Joannes de S. Paulo, episcopus Cardinalis Sabinensis; atque ipse quoque summus Pontifex Innocentius III primo distulit illius Ordinem approbare, quod aliquibus de Cardinalibus novum aliquid et supra vires humanas arduum videretur tantam paupertatem amplecti; quemadmodum ex primis biographis in Commentario prævio suis locis probavi, et in Vitis editis legere est. At Francisci constantiam iidem deinde laudaverunt, eandemque vivendi normam Innocentius III anno 1209 approbavit.

suis præscripsisse: nec oppositum probatur

44 Rarum ergo ac insolens eo tempore erat Religiosis sine possessionibus in communi vivere, et victum mendicando querere, quantoque magis erat inusitatum, tanto verisimilius est, Dominicum Francisci, amantissimi amici sui, exemplo ad strictiorem paupertatem transivisse. Sane non perspicio, quare ratione S. Dominici gloriæ repugnaret, si crederemus, hunc, quod recte sancteque statuit, S. Francisci exemplo statuisse. Veruntamen Echardus

pag. 80 vehementer se opponit, eique adstipulantur Annalistæ Dominicani, maxime pag. 518. Ego vero neque laudem S. Francisci debitam negare, nec asserere dubito, admodum probabile esse, S. Dominicum illius exemplo excitatum fuisse, ut possessionibus ac redditibus pro Ordine suo renuntiaret. At enim contrarium, inquit Echardus, antiqua omnia monumenta evincunt; sed nullum allegat, ex quo id evinci queat. Primo producit locum ex Vita S. Dominici per B. Jordanum scripta, qui locus pertinet ad annum 1216, dum de electione Regulæ S. Dominici cum suis tractabat. Jordani verba ab Echardo relata accipe: Proposuerunt etiam et instituerunt possessiones non habere, ne prædicationis impediretur officium sollicitudine terrenorum; sed redditus eis adhuc habere complacuit. Respondeo, hunc locum mihi favere saltem quod ad redditus attinet: nam interpretatio, quam ibidem addit ipse Echardus, scilicet quo usque plenam et certam haberent Ordinis confirmationem, ea valde ambigua est, ac etiam minus verisimilis in lectione ejusdem loci, quam exhibuit Cuperus noster in S. Dominico tom. I, Augusti pag. 550, num. 52. Ibi enim sic legitur.

AUCTORE C. S.

45 Proposuerunt etiam et instituerunt non habere possessiones, ne prædicationis impediretur officium sollicitudine terrenorum; sed tantum redditus recipere, unde possent sibi in victui necessariis providere. Non comparet in hoc texto vocula adhuc, ad quam referri posset Echardi adjecta interpretatio: Quo usque plenam et certam haberent Ordinis confirmationem. Codicem autem Uzamensem membranaceum, quo usus est Cuperus, quique in Museo nostro servatur, probabilissime scriptum esse ante annum 1242, ibidem pag. 570 probavit Cuperus ex eo, quod periodus, quam ex illa S. Dominici Vita eradi mandavit prædicti anni Bononiense capitulum Prædicatorum, in eodem codice sic erasa sit, ut adhuc utcumque legi possit. At in codice, ex quo eandem vitam vulgavit Echardus, illa periodus penitus omissa fuit; unde colligas, Echardianum codicem juniorem esse nostro, ac proinde lectionem nostri præferendam esse Echardianæ. Verba, quæ subjungit Echardus ex altera Vita S. Dominici, per Constantinum Urbevetanum scripta, sunt hæc: Ne prædicationis, cui summopere debebant intendere, impediretur officium, proposuerunt ex tunc (anno 1216 in supra dicta deliberatione de eligenda Regulo) terrenas possessiones et redditus prorsus abjicere, quod postmodum in primo capitulo generali, Bononiæ celebrato, affectu pariter et effectu per constitutionem immobilem perpetuæ fuit executioni mandatum.

ex B. Jordano, Constantino Urbevetano, E

46 Probant hæc, deliberatum quidem fuisse anno 1216 de possessionibus ac redditibus abjiciendis, sed simul probant, nihil hac in parte, vel tunc vel deinde, decretum fuisse ante annum 1220, quo prius istud consilium ac propositum affectu pariter et effectu per constitutionem immobilem perpetuæ fuit executioni mandatum. At quis modo ex illis inferat, S. Francisci exemplum non fuisse incitamento Prædicatoribus illis, qui austeram illam paupertatem sectari desiderabant? Profecto S. Francisci Ordo et inusitata tum temporis paupertas, jam ab anno 1209 ab Innocentio III vicæ vocis oraculo approbata, non tam obscura erant, ut non potuerint anno 1216 Prædicatorum ad emulationem incitare; maxime cum eorundem fundator Dominicus tum recens redisset ex urbe Romana, ubi certe tanta erat de S. Francisco ejusque Ordine existimatio, ut mirum esset, si ea ibidem non innotuisset S. Dominico. Attamen nihil tunc ab illis hac super re decretum fuit, ut vidimus. Alter Constantini Urbevetani locus, ab Echardo productus, solum probat, Prædicatorum jam ante capitulum Bononiense anni 1220 Romæ mendicasse. Quod cur fieri non potuerit, quamvis iisdem licitum esset offerendas possessiones admittere, vel etiam aliquot tenues jam haberent?

quorum loci expenduntur: F

47 Subdit Echardus locum Rodulphi Faventini, qui in processu canonizationis testatus est, S. Dominicum

neque ex testimonio Rodulphi Faventini;

ACTORRE
C. S.

nicum (anno 1219) curasse rescindendum contractum, quo possessiones Ordini dabantur Bononiæ, et adjunxit: Et noluit, quod haberent illas vel quasdam alias possessiones; sed solummodo viverent de eleemosynis, et parce: quoniam si haberent in domo, unde possent vivere in die, nolebat, quod reciperent aliquid illa die, nec mitterent pro eleemosynis. Fateor, hinc omnino constat, jam ante annum 1220 S. Dominico factum fuisse, nullas possessiones ulterius admittere. Verum id non adeo facit sententiæ Echardianæ, ut potius non parum obsit. Cum enim Dominicani anno 1215 reditus acceptaverint, et anno 1216 Honorius III Papa omnes possessiones eidem Ordini collatas ac in posterum conferendas gemino diplomate confirmaverit; profecto necesse est, Dominicanos inter annos 1216 et 1220 ad strictiorem paupertatem transivisse; imo etiam inter annos 1217 et 1220. Nam teste Fratre Joanne Hispano apud Echardum pag. 30, adhuc anno 1217 multæ possessiones et redditus... datæ fuerunt Dominicanis, qui cum eodem Joanne tunc morabantur Parisiis, ab ipso S. Dominico illuc missi. Qua vero ratione dicemus, ab anno 1216 interdixisse fuisse possessiones Dominicanis, si eas etiam acceptabant anno 1217. Ad hæc si procurator Bononiensis contractum donationis anno 1219 eo usque promoverit, ut jussu S. Dominici fuerit rescindendus, quo pacto dicemus, ejusdem Sancti voluntatem de non admittendis possessionibus notam fuisse anno 1219 Dominicanis Bononiensibus ante illius adventum?

aut Humberti
Chronico, aut
donatione Ful-
conis episcopi.

48 Opinionem suam etiam clariorem ac certiorrem reddi, credidit Echardus, ex Chronico, Humberti dicto, ex quo sequentia recitavit: In hoc autem capitulo (Bononiæ anno 1220 habito) inter multa, quæ statuta fuerunt, fuit et hoc statutum, quod amodo possessiones et redditus non reciperentur, et quod illis resignarent, quæ habebant in partibus Tolosanis. Quid hinc sequitur? Quod signum est, inquit ibidem Echardus, Tolosæ solum bona, decimas scilicet ab episcopo Tolosano jam ante inchoatum Ordinem collatas, non vero in aliis cœnobiis, ad quadraginta circiter jam erectis, recepta fuisse: alioquin tam istis, quam Tolosanis, ut renunciaretur, jussum fuisset. Ut quis intelligat, quam hæc fallat conclusio, legat modo litteras apud Echardum pag. 15 relatas, quibus Honorius III omnes Dominicanorum possessiones acquisitas et acquirendas confirmavit; dispiciatque, an hæc litteræ videri possint concessæ Religioso Ordini, qui nec possessiones haberet, nec unquam admittere decrevisset. Advertit hoc Echardus, et difficultatem amoliri conatus, ait, ibi agi de possessionibus, S. Dominico datis ad sustentandum Prulianum monasterium sacrarum virginum, cujus curam ille susceperat, quodque jam tum numerosum erat et crescebat in dies. In hunc finem allegavit duas donationes a Fulcone Tolosano episcopo eidem Parthenoni factas, in quarum altera anni 1215 Fulco ait: Dedimus et damus hospitale, quod est ad portam Arnaldi Bernardi, cum omnibus juribus et pertinentiis suis F. Dominico Oxomensis canonico ad opus dominarum conversarum Prulii, eis temporalia et spiritualia ministranti.

quæ cum aliis
instrumentis

49 Sit ita; sed an propterea credendum est, possessiones et redditus, de quibus in iisdem litteris fit mentio, ad Prulianense virginum monasterium pertinuisse? Inter illos etiam recensentur decimæ a laudato Fulcone concessæ S. Dominico, quas tamen ex ipsiusmet Fulconis instrumento, apud Echardum pag. 12 relato, constat ad S. Dominici ejusque sociorum Prædicatorum sustentationem donatas fuisse. Sed ut clarius pateat, Dominicanos tum alias, quam quæ ad monasterium Prulianense spectarent, tum etiam alibi, quam apud Tolosanum, possessiones habuisse, supra laudati Joannis Hispani verba, etsi paulo prolixiora, recitemus. Item dixit, quod, cum esset cum dicto F. Dominico apud Tolosam... ipse F. Dominicus... misit hunc testem, quemvis invitum, Parisios cum ulla Fratribus clericis et uno converso, ut studerent et prædicarent, et conven-

tum ibi facerent... Et dum ipse testis et socii starent Parisius, data fuit ei et sociis suis... ecclesia S. Jacobi in porta Aurelianensi; ubi steterunt et fecerunt conventum, ubi multos bonos clericos receperunt, qui Ordinem FF. Prædicatorum intraverunt; et multæ possessiones et redditus eis tunc datæ fuerunt, et omnia cesserunt eis prospere, sicut F. Dominicus eis prædixerat: et etiam temporibus ipsius data fuerunt Ordini Prædicatorum castra et possessiones multæ in partibus Tolosanis et Albigenisibus.

50 Item dixit, quod, cum Ordo Prædicatorum haberet castra et possessiones multas in partibus supradictis, pecuniam portarent secum in via, et equitarent, et superpellicea deferrent, præfatus F. Dominicus laboravit et fecit, quod fratres ipsius Ordinis dimitterent et contemnerent omnia temporalia, et insisterent paupertati, et non equitarent, et viverent de eleemosynis, et nihil secum in via portarent: et ita datæ fuerunt possessiones de Francia monialibus Ordinis Cisterciensis, et aliæ aliis. Hæc Joannes, in processu canonizationis S. Dominici testis quintus; ex quibus quis facile perspiciet primo, non pro solo monasterio virginum Prulianensi, sed etiam ad sustentationem Fratrum Prædicatorum; nec solum decimas, sed etiam castra et possessiones multas data admissaque fuisse ante annum 1220. Manifestum est secundo, non tantum Tolosæ vel in partibus Tolosanis et Albigenisibus, verum etiam Parisiis in Francia multas possessiones et redditus Fratribus Prædicatoribus ante eundem annum donata, et ab iisdem fuisse recepta; quæ scilicet possessiones de Francia postea datæ fuerunt monialibus Ordinis Cisterciensis, et aliæ aliis. Manifestum est tertio, laborandum fuisse S. Dominico, ut suos, tam in Francia seu Parisiis, quam in partibus Tolosanis et Albigenisibus habitantes, induceret ad renuntiandum omnibus possessionibus suis. Forsitan ejusdem Sancti consiliis ante latum anno 1220 in capitulo Bononiensi decretum jam acquieverant Dominicani præter Tolosanum, ac propterea hi in eodem decreto fuerint specialiter memorandi.

optima fidei
conferuntur.

51 Demum Echardus ipsas Fulconis episcopi Tolosani litteras, quibus decimæ Fratribus Prædicatoribus concessæ fuerunt, adducit, ut probet, illos semper ac jam inde ab Ordinis sui primordiis sine possessionibus vivere voluisse. Selegit scilicet ex illis litteris hæc de S. Dominico ejusque sociis verba: Qui in paupertate Evangelica pedites religiose proposuerunt incedere, et veritatis Evangelicæ verbum prædicare: et quia dignus est operarius cibo suo etc. Ac paulo post etiam illa: Cum enim jure cautum sit, quod aliquanta pars decimarum debeat semper pauperibus assignari et erogari, constat, illis pauperibus nos teneri partem aliquam decimarum potius assignare, qui pro Christo Evangelicam paupertatem eligentes, universos et singulos exemplo et doctrina donis cœlestibus elaborant ditare. Quam nihil hæc valeant pro sententia Echardi, probant verba Joannis Hispani supra allegata, quibus testatur, multas possessiones postea datas fuisse Prædicatoribus. Amplexi quidem jam fuerant anno 1215, quo datæ sunt Fulconis episcopi litteræ, Evangelicam paupertatem; sed non strictiorem illam, quæ omni caret possessione in communi. Nec mirum est, si episcopus viris illis apostolicis, velut vere pauperibus, ex ecclesiæ suæ decimis succurrendum putaverit, maxime in istis eorum Ordinis primordiis, in quibus, etsi possessiones habere possent, nullas tamen, aut certe paucas, nec sufficientes habebant.

Respondetur
etiam ad ar-
gumentum

52 Rursum anno 1216 deliberarunt quidem de possessionibus dimittendis, atque in eam sententiam multum propenderunt; at nihil tunc etiam decretum fuit: nam anno sequenti, eodem Joanne teste, Parisiis multæ possessiones et redditus eisdem datæ fuerunt; perrexeruntque Prædicatores possessiones admittere verisimiliter usque ad ætatem anni 1219; quando S. Dominicus Bononiam veniens, contractum, quo procurator illorum (utique quia id sibi licitum

ex dicti Fulconis
episcopi
litteris,

A *licitum putabat*) quasdam possessiones admittebat, et facta erat inde charta coram episcopo Bononiensi, qui proinde nihilo magis, quam procurator iste, id vetitum sciebat, rescindendum curavit, uti ex Rodulpho Faventino vidimus supra. Tandem anno 1220 in capitulo Bononiensi S. Dominicus cum suis decrevit, nullas deinceps possessiones admittere, acceptasque, quæ nondum dimissæ fuerant, penitus abdicare; tuncque prius istud consilium de strictissima paupertate Evangelica amplectenda affectu pariter et effectu per constitutionem immobilem perpetuæ fuit executioni mandatum; uti iisdem vocibus testatur Constantinus Urbevetanus in Vita S. Dominici.

concluditur-
que, senten-
tiam affirman-
tem

B *Nullum igitur in allegatis ab Echardo, quibus alia non addiderunt Annalistæ Dominicani, vetustum monumentum inventio, quo veter existimare, S. Dominicum fuisse exemplo S. Francisci stimulatam ad strictissimam paupertatem sectandam, ac sine ullis redditibus vivendum ex elemosynis. Dum tamen quæro scriptorem synchronum, qui id ita factum affirmet, nullum pariter reperio, ut non ausim certum dicere, quod certo caret testimonio. Huc itaque solum controversia recidit, an verisimilitudo faveat asserto scriptorum mediæ ætatis, quiasserunt, S. Dominicum exemplo S. Francisci, visoque in huius comitis insigni divinæ providentiæ seu miraculo, seu exemplo, motum fuisse, ut parem paupertatem in suo quoque Ordine perpetua lege stabiliret. Ego, huic opinioni verisimilitudinem quam maxime favere censeo. Cum enim id temporis non alii Religiosi, quam Franciscani Minores, arctissimam illam paupertatem profiterentur, quam jam inde ab anno 1209 per approbatam ab Innocentio III Regulam fuerant amplexi; cumque anno 1216 S. Dominicus iussus aliquam ex approbatis Regulis eligere, deliberaverit cum suis de eadem illa arctissima paupertate in suo Ordine observanda; nonne in primis verisimile est, hanc ei injectam cogitationem fuisse ab exemplo S. Francisci?*

minime esse
improbabilem.

C *34 Porro cum S. Dominicus anno 1218 vel 1219 comitis Franciscani interesse potuerit (uti ipsum aliquando, sed incerto tempore, interfuisse, agnoscunt Annalistæ Dominicani, Franciscani vero, id in comitiis anni 1219 factum esse, asserunt) in iisque experiri potuerit illustre exemplum divinæ providentiæ, quæ, sicut de comitis generalibus omnibus generatim observavit Bonaventura, faciebat, ut congregatæ multitudini fratrum esset victus sufficientia; cumque Dominicus eodem anno 1219 possessiones Bononiæ oblatas veterit admitti, ac demum anno 1220 affectu et effectu per constitutionem immobilem perpetuæ... executioni mandans, quod anno 1216 cum suis deliberaverat facere, omnes tam possessiones quam redditus in Ordine suo abdicari jussert, ac imposterum ullos recipi vetuerit; non possumus non verisimile judicare, S. Dominicum in Minorum comitis novo stimulo incitatum fuisse ad imitandam hac in parte peculiaris amici sui, pauperrimi Francisci, professionem. Hæc paulo latius disserenda putavi, ut judicet æquus lector, an tam certa sit Echardi opinio, quam adversus Cuperum eam esse voluit Annalistæ Prædicatorum.*

§ IV. Alia quædam de amicitia et colloquiis SS. Francisci et Dominici.

Dicuntur ti-
dem duo San-
cti Romæ col-
locuti fuisse

N onnulla quoque alia, quæ inter SS. Franciscum ac Dominicum gesta leguntur, utcumque examinavit Cuperus in laudato Commentario ad Acta S. Dominici § 58. Nequeo tamen eadem hic prorsus omiltere; præsertim quod maxime accepta sint ex documentis de S. Francisco scriptis. In primis adduxit Cuperus locum ex S. Antonino part. 3, tit. 24, cap. 2, § 2 de colloquio in turbe Romana habito laudatos Sanctus inter atque utriusque amicum Hugolinum, tum temporis Cardinalem episcopum Ostiensem, postea summum Pontificem, Gregorium IX appellatum. Colloquium hoc etiam retulerat Waddingus, modo Rotæ,

modo Perusii, habitum inquit, ut mox videbimus. Cuperus addidit consentientes de colloquio scriptores Dominicanos recentiores, Ferdinandum de Castillo, Malvendam et Soegium. Adde ego illis omnibus antiquiorem, ejusdem Ordinis Prædicatorum, Jacobum de Voragine, qui floruit sæculo xiii, sanctoque Antonino hic præluxit; nisi forte Antoninus eadem acceperit ex documentis, Jacobo de Voragine paulo vetustioribus.

ACTORE
C. S.

36 Itaque laudatus Jacobus in Vita S. Francisci hæc memorat: In urbe Roma clara illa luminaria orbis, scilicet beatus Franciscus et beatus Dominicus, coram domino Hostiense, qui postea fuit summus Pontifex, aderant. Dixitque eis episcopus: Cur non facimus de vestris fratribus episcopos et prælatos, qui documento et exemplo ceteris prævalent? Fit inter Sanctos de respondendo longa contentio. Vicit tamen humilitas Franciscum, ne se præponeret; vicit et Dominicum, ut primus respondendo humiliter obediret. Dixit ergo beatus Dominicus: Domine, gradu bono, si cognoscunt, sublimati sunt fratres mei; nec pro meo posse permittam, ut aliud assequantur specimen dignitatis. Post hæc respondens sanctus Franciscus, dixit: Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. In hac relatione certe nihil est, quod a duorum Sanctorum laudatque Cardinalis moribus absonum sit, aut alienum. Qui vero eam dedit, auctor, paucis post Francisci obitum annis natus, potuit multos ipsius discipulos novisse; imo ex his etiam consulere, dum ista scriberet. Quapropter omnino satis vetustus est scriptor ille ad fidem faciendam, licet alii antiquiores, quos ego quidem legerim, ea de re silent: nam Legenda trium Sociorum, quam Waddingus laudavit in margine, non meminit; meminit tamen Speculum Vitæ S. Francisci, quod nonnulli Tribus illis Sociis perperam attribuerunt.

cum Cardina-
le Ostiensi de
dignitatibus
non admitten-
dis,

E

37 Veruntamen huc spectant, quæ habet S. Bonaventuræ in Vita edita cap. 6, num 78 sic inquit: Cum autem requireret ab eo dominus Hostiense, Ordinis Minorum protector et promotor præcipuus (qui postmodum, juxta quod idem Vir sanctus prædixerat, ad summi Pontificatus sublimatus honorem Gregorius nonus est dictus) utrum sibi placeret, quod fratres sui promoverentur ad ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Si vultis, ait, ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos et conservate in statu vocationis eorum, et ad prælationes ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis. Ex hisce certum est, S. Franciscum de eadem re a Cardinale Ostiensi aliquando fuisse interrogatum, idemque responsum dedisse, quod ab eodem datum Jacobus de Voragine asseruit. Bonaventuræ verba adoptavit Pisanus in Conformit. 12, parte 2, fol. 153, col. 5 editionis Mediolanensis anni 1510, et æque ac Bonaventura, de S. Dominico ibi siluit. Contra S. Antoninus loco supra citato Jacobi de Voragine dicta fere descripsit.

quod de Fran-
cisco sine loco
colloqui asse-
rit Bonaven-
turæ.

F

38 At Echardus in Bibliotheca pag. 80, S. Dominici in eo colloquio præsentiam negare malens, assertum Waddingi argumentis, quæ subdo, oppugnat. Primum petit a silentio S. Bonaventuræ omniumque scriptorum Ordinis Prædicatorum, qui ante mccc floruerunt. Hinc enim, inquit, istud postea adinventum, credere est, ab iis, qui res, ut apud primos ac ingenios auctores legitur, simpliciter narrare non sustinent, nisi novis pro libito circumstantiis augeant et adornent. Bonaventuræ silentium nullius roboris hic esse, probavi supra num. 16 et segg.; quippe qui etiam arctam illam, quæ inter SS. Franciscum et Dominicum certe viguit, amicitiam tacuit, licet eam ignorare nequiverit. Imo nec S. Dominicum in tota Francisci Vita usquam nominavit, vetustiorum ejusdem Sancti biographorum exemplo, qui omnes, quasi ex conducto abstinuisse videntur a rebus, ad S. Dominicum spectantibus, ut Dominicanis fundatoris sui gesta scribenda

De Dominico
id negat
Echardus,

AUCTORE
C. S.

scribenda omnino relinquerent. Eo autem facilius potuit Bonaventura, et, qui hujus textum fere transcripsit, Pisanus, de Dominico hic tacere, quod nihil opus esset ipsius meminisse, ut humile S. Francisci ad questionem Cardinalis responsum posteritati commendarent.

cujus rationes
petita a silen-
tio scripto-
rum,

59 Forte, dum hæc scriberet Echardus, non memineral de loco Jacobi de Voragine, quem ipsemet in laudata Bibliotheca pag. 434 et sequenti natum statuit circa annum 1250, S. Dominici Ordinem ingressum anno 1244, mortuumque anno 1298; aut, si tunc meminisset, locum illum Jacobo tribui non posse censuit, quod is Sanctorum Legendas non scripserit, sed ab aliis scriptis in uno volumine compilaverit. Fateor; sic Jacobus ipse de se testatus est, sed et addidit, se multa iisdem adjecisse de Historia Ecclesiastica... et de Chronicis diversorum auctorum. Ita est: hac ratione nec ego producere possum quempiam scriptorem Dominicanum, quid id ante annum 1500 tradiderit. Sed eodem argumento pariter evincitur, istud non postea, seu post dictum annum 1500 sinceris monumentis ab aliis pro libito adjectum fuisse, sed dudum ante sæculi xiii finem, vel in Legenda vel in Chronicis, quibus laudatus Jacobus usus est, lectum fuisse; atque ita assertionis augeatur antiquitas; quæ cur silentio scriptorum Ordinis S. Dominici nequeat æquiparari aut etiam præferri?

et Waddingi
de loco ac tem-
pore sententiæ,

60 Alterum argumentum suum Echardus ibidem proponit his verbis: Nec S. Antoninus, nec, qui eum ex nostris excipiunt, Waddingum quicumque juvant: ille enim, non Perusii (ut voluit Waddingus) sed Romæ habitum hoc colloquium scribit absque nota anni. Soegius noster Anni Dominicani Gallici T. 1 Augusti pag. 581, Romæ item collocat ante Pascha anni mcccxx; quod cum chronologia vitæ S. Francisci nullo modo cohæret. Nam post annum mcccvi ambos Sanctos Romæ convenisse, negat et probat Waddingus. Anno autem mcccxx vixit e Palæstina vel Syria, ubi annum circiter hæserat, redux S. Franciscus, non Romam, sed per plures Longobardiæ civitates, pedetentim Assisium, ubi plurima ipsi negotia erant, se contulit. Tot incerta S. Bonaventuræ narrationi standum evincunt, nihilque addendum; ac proinde supra dictum S. Dominici colloquium negandum.

non evincunt
id falsum esse,

61 Nec ego consentire possum Waddingo ad annum 1219, num. 1 et 2 colloquii locum assignanti Perusium; quia nullum ex antiquioribus legi, qui, dum locum exprimit, Romam non assignet. Rationem mutata sententiæ (nam et ipse istud Romæ habitum fuisse, alibi dixerat) idem Waddingus assert hoc modo: Sunt, qui putaverint, hoc initum colloquium in Urbe, quos ego sequutus sum in collectione Opusculorum sancti Patriarchæ (Francisci:) sed magis credendum hic judicaverim B. Leoni, testi oculato, ipsiusque hujus itineris socio. Qui et alia addit de confirmato et stabilito variis judiciis: firmo pacis et amicitiae federe inter eos, eorumque posteritatem etc. Ast quale est istud Leonis Opusculum, in quo illa legi affirmat? In margine ibi laudat Legendam trium Sociorum, quorum Leonem unum fuisse, certum est; neque ullum aliud Opusculum ei attribuit in Scriptis Minorum; nec illam ipsam Legendam a se unquam visam fuisse, nec ubi ea exstet, ut solet alias facere, annotavit. Verum in ea, quam ego velut Appendicem ad Vitam primam edidi, nihil de illo colloquio legere est; in exemplaribus autem Speculi vitæ S. Francisci, quod aliqui trium Sociorum factum esse, non recte crediderunt, tam editis, quam Mss., quæ apud me sunt, colloquium Romæ figitur, non Perusii; ut ante me observavit Cuperus noster in S. Dominico pag. 487, num. 660. Quam ob rem ego quoque assentior quidem Echardo, id non evenisse Perusii; sed ex loco per Waddingum male assignato nihil evincitur adversus colloquium ipsum, quod apud Jacobum de Voragine, S. Antoninum, collectorem Speculi, aliosque recentiores, Romæ habitum fuisse, constanter assertur.

an indicis?

62 Existimare etiam cum Echardo per me licet, non recte a Waddingo colloquium fixum anno 1219, quod hic ex nullo veterum didicit. Quod ait ibidem Echardus: Post annum mcccvi ambos Sanctos Romæ convenisse, negat et probat Waddingus; negatum quidem ab hoc, non tamen probatum legi. Locus Waddingi, quem non indicavit iste, habetur, nisi fallor, ad dictum annum 1216, num. 17, nimirum hic: Nullo alio, quam hoc et superiori anno, inveni, simul convenisse Romæ hos sanctos Patriarchas; quare persuasum mihi habeo, vel illo, vel isto, supervenisse sanctum illum virum Angelum Carmelitam, ejus scilicet propheticum cum iisdem duobus Sanctis colloquium tunc commemorat; quod quamvis eisdem falsitatis sit, et contra rectam chronologiam annum a Waddingo illigatum, vide apud Cuperum in Commentario prævio de S. Dominico pag. 445, laudatumque ab eo ibidem Papebrochium, de quo propterea hic plura non addo. Porro, quamquam ex defectu veteris testimonii certum designare annum nequeam, quo aliud illud, de quo nunc ago, Sanctorum cum Hugolino colloquium contigerit, poterunt tamen illi ex chronotaxi mea Romæ simul versari annis 1217 et 1218; imo etiam 1220 et 1221: non enim tandiu, quam Waddingo visum fuit, Franciscum in Syria aut Palæstina moratum esse, existimo, ut dixi in Commentario prævio § 17, ubi ejusdem inde reditum ante finem anni 1219 figi posse, observavi.

D
quamvis ipse
colloquii an-
nus certo ne-
queat designa-
ri.

63 In Speculo vitæ S. Francisci præter ea, quæ supra retuli, paulum mutata, de eodem colloquio adduntur quædam alia, etiam magis incerta, quæ ex editione Bosquieriana part. 1, cap. 42 hic transcribo: Discedentibus autem ambobus simul (ex prædicto colloquio) rogavit B. Dominicus, ut dignaretur ei donare chordam, qua cingebatur. Recusavit B. Franciscus ex humilitate, sicut ille poscebat ex charitate. Vixit felix tandem postulantis devotio, et chordam B. Francisci, per violentiam charitatis acceptam, ipse B. Dominicus sub inferiori tunica cinxit, et ex tunc devote portavit. Waddingus eadem memorans, laudavit hic rursus fratrem Leonem in Legenda trium Sociorum, quia videlicet (nisi fallor) Speculum eo nomine ab aliquo allegatum legit; nam in ea quidem, quam edidi, factum hoc, æque ac colloquium, tacetur. Addidit et Bernardum a Bessa, sed, ut etiam alias solet, solo nomine, ut Opus illud, si quod exstet, non habuisse videatur; quod nec nos vidimus. Adjungit præterea Colvenarium, doctorem Duacenum sæculi xvi, aliosque, quorum auctoritas nihil hic potest prodesse. Laudare etiam potuit (sed pro re gesta Romæ) Pisanum, in Conformi. 1, fol. 14, col. 2 dicentem: Decimo nono, beatus Franciscus fuit declaratus beato Dominico de Ordine Prædicatorum, qui cum beato Francisco se Romæ reperiens, in mutuos ruentes amplexus, sanctus Dominicus cordam petens beati Francisci, cum impetrasset, et a beato Francisco recepisset, dixit beatus Dominicus pluribus, qui aderant: In veritate dico vobis, quod hunc virum sanctum Franciscum ceteri Religiosi sequi deberent: tanta est suæ sanctitatis perfectio. Hæc ex Pisano.

Minus etiam
certa sunt alia
quædam,

64 In Speculo subduntur ista: Tandem alter posuit manus suas inter manus alterius, et alter alteri se mutua recommendatione dulcissime recommendavit; dixitque B. Dominicus B. Francisco: Vellem, frater Francisce, unam Religionem fieri tuam et meam, et nos in Ecclesia vivere pari forma. Post hoc cum se invicem separabant, dixit B. Dominicus pluribus, qui astabant: In veritate dico vobis, quod hunc sanctum Virum omnes Religiosi imitari deberent: tanta est enim sanctitatis ejus perfectio. Videntur hæc ex Pisano accepta, sed ita ut collector Speculi conjunxerit, et ad unum idemque colloquium retulerit, quæ Pisanus variis in locis dixerat. Nam de S. Dominici desiderio, ut unus utriusque esset Ordo, apud hunc in Conformi. 12, fol. 156, col. 4 sic legitur: Cum B. Dominicus diceret B. Francisco: Vellem, frater Francisce,

quæ inter
utrumque
Sanctum in
hoc colloquio
intercessisse,

A cisce, unam Religionem fieri tuam et meam; et nos in Ecclesia vivere pari forma; respondit B. Franciscus, divinæ esse voluntatis, distinctos Ordines per ipsos ordinari, ut, si alicui durum videretur Ordinem unum introire, ad alium posset accedere, et tali modo Deus non perderet animas fidelium, sed lucraretur.

aliqui recentiores scripserunt;

65 Echardus, qui non modo singula colloqui adjuncta, verum etiam ipsum colloquium (ut vidimus) confictum censuit, quæ de petita chorda, seu fune cinctorio hic dicta sunt, vehementer impugnavit. Argumenta ipsius expendit Cuperus in S. Dominico pag. 488 et sequenti, ad eaque sic respondit, ut ostenderit, ea nequaquam ejusmodi esse, quin omnem vim suam amittant, si Franciscani ex antiquis Mss. codicibus legitime probaverint, hanc narrationem ab oculato teste, nimirum fratre Leone (ut asseruerat Waddingus) aliisque supparibus Ordinis sui historicis posteritati relictam esse. Hoc vero (factor) nec ab illis hactenus præstitum vidi, nec ego possum præstare. Quare, ut mentem meam de tribus illis factis, quæ apud Pisanum eorum leguntur, sed veluti eodem tempore eodemque in congressu contigissent, conjunguntur in Speculo, breviter exponam; dico, amorum Sanctorum cum Cardinale Ostiensi de ecclesiasticis prælaturis colloquium, quale a Jacobo de Voragine memoratur, mihi admodum probabile apparere, utpote traditum a scriptore suppari, Dominicanum, qui illud etiam ex amorum sociis facile potuit accepisse; eorumdemque Sanctorum ac Hugolini moribus valde congruum. Multo minus probabilis mihi est narratio petiti concessique funis cinctorii, cujus antiquiorem auctorem non habemus, Pisano, qui sub finem sæculi xiv scripsit, nec defectum ætatis accurata crisi supplicet.

atque inter hæc unum minime verissimile est.

66 At pene incredibile mihi videtur, desiderasse S. Dominicum, ut ex duobus Religiosis Ordinibus, qui tunc magno cum labore ac manifesto nutu divino recens instituti, et a summo Pontifice probati fuerant, eximisque ambo florebant virtutibus, unus fieret, sive id intelligendum sit de Prædicatoribus ad Franciscanorum Institutum et regulam, sive de Franciscanis ad Prædicatorum Ordinem transferendis; quod utrumque recte negavit Echardus. Pisanus autem, quem optima quidem fide, sed non pari accurate in scribendo usum esse, existimo, forte in eam opinionem inductus fuerit ex dicto aliquo ambiguo, ut contingere solet scriptoribus nimium credulis, qui a rebus gestis, quas tractant, remotiores sunt tempore. Desideravit procul omni dubio S. Dominicus, ut geminus Religiosus Ordo, etsi diversis uteretur legibus, mutua charitate conjunctus, ac sic velut unus esset; forte etiam, ut supra dictum est, strictissimam Franciscanorum paupertatem ex horum exemplo in Ordine suo adoptavit; at de ambobus Ordinibus redigendis in unum, nunquam ille cogitavit; quantum ego quidem existimo.

Asserta inter ambos Sanctos consuetudo

67 Eximia illa animorum mutua charitate conjunctio, quam ambo sancti Institutores et in se ipsis fovērunt, et inter suos perpetuum esse voluerunt, ex antiquis scriptoribus certa est, ortaque ex divina visione S. Dominico oblata Romæ anno 1213, seu potius 1216, sicut ex Theodorico de Appoldia probavi in Commentarii prævii § 14. Theodorico ibidem addidi Gerardum de Fracheto, lectore remisso ad Cuperum nostrum in Commentario prævio ad Acta S. Dominici tom. I Augusti, pag. 442. At modo fuerit ipsa Gerardi verba recitasse. Is post expositam cælestem visionem sic prosecutus est: Sanctus igitur Dominicus in visione illa Socium (Franciscum a Christo ejusque Matre illi designatum) diligenter considerans, quem ante non noverat, in crastinum cum in ecclesia eum invenisset, ex iis, quæ nocte viderat, recognovit, et in oscula sancta ruens et sinceris amplexibus, dixit: Tu es socius meus; tu curre pariter mecum; stemus simul, et nullus adversarius prævalebit. Visionem etiam illam ei narravit, et ex tunc facti sunt eorum et anima una in Deo; quod et suis posteris mandaverunt in perpetuum, nempe observari.

Octobris Tomus II.

68 Ante utrumque scripsit Bartholomæus Tridentinus, et ipse quoque Ordinis Prædicatorum, qui in Vita S. Dominici, apud Cuperum secundo loco data, num. 9 de mutua illa eorumdem amicitia sic meminit: Claruit eisdem temporibus sanctus Franciscus, qui Ordinem Fratrum Minorum instituit: ei tanta caritate sanctus Dominicus fuit conjunctus, ut idem velle, et idem nolle esset uterque. Consonat etiam vetus ille S. Dominici biographus Hispanus, ejusdem Ordinis Prædicatorum alumnus, cujus verba retuli § 1, paucaque hic repeto: Postquam enim (inquit) ei (Dominico) datus (Franciscus) est in socium a Domino (in visione Romana) nihil unquam plus eo dilexit; quod vicissim S. Franciscus retribuebat; atque ita sæpius se quærebant ad alternam consolationem et confabulationem etc. Ex his atque similibus forte nata est occasio credendi, desiderasse Dominicum, ut ex ambobus Ordinibus unus fieret, quod sane illorum veterum nullus dixit, aut etiam vel leviter insinuavit.

AUCTORE C. S. etiam magis stabilitur ex scriptorum testimoniis,

* an utriusque?

69 Haud satis perspicio, an Annalistæ Dominicani tom. I, pag. 352 illam ipsam peculiarem amorum consuetudinem, omniaque inter eosdem habita colloquia, an solum quædam eorumdem singularia adjuncta, in dubium voluerint vocare. Certe ibidem generaliter loquuntur hoc modo: Quamquam haud scio, sintne illa, quæ de Dominici et Francisci consuetudine et colloquiis narrantur, adeo certa, ut Waddingus putat, satisque possint solide firmiterque defendi; quum plerosque quidem offenderim, qui illa ob eam ipsam causam in dubiis rebus collocarent, quod externis scilicet testimoniis inducta in historiam fuissent Prædicatorum. Nihil refert, quod Annalistæ non nominent plerosque illos, ex quorum judicio consequens fieret, in historia Dominicana nihil posse pro certo haberi, quod aliunde, quam ex domesticis testimoniis in eam relatum sit. Nihil, inquam, id refert: nam etsi plerique illi noti forent, paucos, opinor, inveniendos eruditos, qui ex istorum judicio novam illam critices regulam sectari essent. Nec vero animadvertunt illi, quo hæc tenderent: nam si omnia externorum asserta ob eam ipsam causam, quod ab externis sint profecta, in historia Dominicana in dubiis collocanda sint, quid fiet testimoniis externorum in processu canonizationis S. Dominici consignatis?

quæ a nonnullis pro suspectis habita

E

70 Verum observemus denuo, quæ sint ista testimonia, quæ ob allegatam causam non possint Dominici cum Francisco necessitudinem certam facere, omniaque eorumdem colloquia debant reddere dubia. Dominicanus certe fuit Bartholomæus Tridentinus, qui, teste Echardo in Bibliothecæ tom. I, pag. 110, vel ab ipso B. Dominico, vel ejus primorum sodalium aliquo, vestem induit Dominicanam. Atqui ex hujus verbis, num. 68 datis, constat de mutua inter laudatos sanctos fundatores necessitudine et colloquiis; quo enim teste aut argumento dicitur Bartholomæus ista solum ab externis didicisse, aut loqui de amicitia, quæ tantum inter absentes orta sit, ac sine ullis colloquiis vigerit? Gerardus de Fracheto pro visione S. Dominico oblata Romæ, hancque secuto inter ambos Sanctos colloquio laudavit testimonium, externum quidem, sed minime suspectum. Frater quidam Minor (inquit) religiosus et fide dignus, qui socius beati Francisci multo tempore fuit, narravit quibusdam Fratribus (Dominicanis, existimo) quorum unus hæc magistro Jordano (proximo S. Dominici in generale Ordinis Magisterium successori) scripsit. Itaque, ut alibi jam observavi, S. Dominicus visionem suam primus revelavit S. Francisco, Franciscus eandem secutumque colloquium socio suo, hic quibusdam Dominicanis, atque horum tandem aliquis scripsit ad Jordanum, ex cujus ore eadem discere potuit Gerardus de Fracheto.

ponderantur

F

71 Hinc etiam Theodorici de Appoldia ejusdem facti notitiam ipsis SS. Dominico et Francisco, veluti primis auctoribus, acceptam retuli, de Dominico dicens: Visionem etiam narravit illi (nimirum Francisco.) Ex tunc ergo facti sunt cor unum et anima una in Domino; quod etiam posteris mandant

probandumque,

AUCTORE
C. S.

darunt [observari.] Hujus visionis seriem et cognitionem per S. Franciscum meruimus accipere. Unde ea, quæ num. 11 et duobus seqq. supra retulimus, acceperit Anonymus Hispanus biographus S. Dominici, non reperi; verum is certe pro re tam comperta habuit amborum consuetudinem ex Romana visione contractam, ut hanc non dubitaverit bis allegare; primo notans, cur S. Dominicus ad comitia Minorum accesserit, verbis, quæ num. 68 repetit; atque iterum in fine narrationis suæ, ut eundem accessum credibiliorem faceret, subiiciens: Neque adeo admirandum est, quod pater noster S. Dominicus, alieni Instituti author, synodo interfuerit Minorum; quia pater noster S. Dominicus et S. Franciscus erant chari socii, et ex corde se invicem diligebant.

et firmatur ex
epistola ency-
clica

72 Modo statuat æquus lector, an allata testimonia ejusmodi sint, ut eam ipsam ob causam, quod ab externis profecta sunt, suspecta esse debeant, vel etiam possint. Pro eadem inter ambos sanctos Institutores asserta singulari amicitia et consuetudine solide confirmanda adde litteras, quas utriusque Ordinis superiores Generales, Humbertus scilicet Prædicatorum, Minorum vero Joannes Parmensis, ut subditos suos ad mutuam charitatem hortarentur, communi consilio scripserunt, quas editas habes B apud S. Antoninum part. III, tit. 25, cap. 15, § 5; et apud Waddingum in Annalibus ad annum 1233, unde sequentia accipe. O quantum exemplum mutue charitatis et pacis requirunt a nobis Patres nostri, beatus Franciscus et beatus Dominicus, ceterique fratres nostri primitivi, qui sic in vita sua se tenere dilexerunt, tamque sinceræ charitatis indicia ostenderunt, videndo se, sicut angeli Dei; suscipiendo se invicem, sicut Christum; honore invicem præveniundo; in profectu mutuo congaudendo; aliis se præconiis extollendo; utilitates mutuas promovendo; fideliter a scandalis et turbationibus alterutris cavendo cum summa diligentia etc.

ab amborum
Ordinum Ge-
neralibus scri-
pta.

75 Hæc illi triginta circiter post S. Francisci obitum annis, quo tempore utcumque turbati cæperat inter ambos Ordines pax et concordia, quæ nullum dubium relinquere possunt de singulari, quæ inter eorumdem Institutores amicitia, sanctis colloquiis non raro culta, viguit. Porro huic Joanni Parmensi anno sequenti in generale Ordinis Minorum Ministerium successit S. Bonaventura, qui proinde non magis, quam ille, eandem ignorare potuit, nec tamen in Vita S. Francisci vel verbo insinuavit, quamvis esset relatu dignissima; quod observasse juxerit adversus Annalistas Prædicatorum, qui, dum de S. Dominici in capitulo Storearum præsentia agitur, ejusdem sancti doctoris de hac silentium pro invicto adversus eandem argumento volunt haberi. Verum ista vide pluribus supra § 1. Progredior ad alia peculiaria, quæ de eadem Francisci cum Dominico pia consuetudine apud varios leguntur.

Dicuntur
etiam ambo si-
mul fuisse
Cremonæ, ibi-
demque S. Do-
minicus

74 Alterum amborum Patriarcharum congressum Cremonæ in ducatu Mediolanensi narrat Petrus Calo in Vita S. Dominici, vulgata ad calcem tom. I Annalium Prædicatorum, ubi col. 543, num. 21 sic ait: Contigit semel, B. Dominicum et Franciscum pro suorum institutione et augmento Ordinum per Lombardiam euntes, simul esse Cremonæ, et, cum B. Dominicus B. Franciscum in suo visitasset loco, simulque ambo, ut eorum moris erat, de spiritualibus loquerentur, fratres quidam de Ordine B. Francisci accedentes ad ipsum dixerunt: Cum in loco isto aquam claram non possimus habere, rogamus vos patres nostros, servos Dei altissimi, ut oretis Dominum, ut putei nostri aquam sanare dignetur, quæ turbida est et corrupta. Cumque Patres sancti se invicem respuerent, et pro responsione facienda unus alium invitaret, B. Dominicus dixit fratribus: Haurite de aqua ipsa, et afferite nobis.

in conventu
Minorum lu-
torum puteum

73 Cum autem ei attulissent in vasculo, et, ut ipsi dixerant, corrupta videretur et turbida, B. Dominicus dixit B. Francisco: Benedic, Pater, aquam

istam in nomine Domini. Beatus autem Franciscus respondit: Benedic tu eam, pater; quia major es. Et cum diu pia reluctatione se invicem honore prævenissent, B. Dominicus coactus a beato Francisco signum Crucis super vasculum aquæ dedit, et jussit, ut aqua illa benedicta statim funderetur in puteum. Quo facto, jussit hauriri; quæ confestim ab omni turbulentia purgata clarissima effecta est, ipsamque sinceritatem usque hodie, operante Domino, conservavit. Hæc omnia admodum probabilia sunt, utpote relata a biographo, qui circa annum 1504 scripsisse dicitur, nec modo nihil involentia, unde possint reddi suspecta, verum etiam traditioni Cremonensium, ceterisque de eodem puteo mox dicendis conformia. Cuperus refert in S. Dominico § 58 a num. 719 plures reser ejusdem miraculi relationes recentiores, invicem minus consentientes, quibus omnibus præferenda est mox data narratio, cujus auctor reliquis præstat ætate. Proinde ex hac in istis corrigenda sunt, tum alia, tum inepte asserta præsentia S. Clare, quam constat, tum temporis suo S. Damiani monasterio Assisiensi cum sacris, quibus præerat, virginibus inclusam vixisse.

D
vertisse in
limpidum,

76 Quod ad tempus spectat, potuit congressus iste Cremonensis contigisse anno 1220, quo probabiliter figitur a Waddingo et aliis quibusdam recentioribus, quibus etiam consentiunt Annalistæ Prædicatorum. De modo, quo prædictus puteus, cujus aqua postmodum pura semper permansit, anno 1649 fuit oblatus, annoque 1728 denuo detectus, multisque ægris saluberrimum potum subministravit, tractat libellus typis Cremonensibus vulgatus, cujus meminit Cuperus ibidem in S. Dominico, ad quem ista propius pertinent. Laudati Annalistæ Dominici præmissis hæc subdunt: Nunc nostri eum puteum possident, multosque ea epota aqua, S. Dominici meritis a morbis sanatos fuisse, ferunt. Quod si quisquam, quemadmodum is puteus in nostrorum potestatem venerit, percunctetur, huic indigenæ respondebunt, Minoritarum cœnobium proximum nostro fuisse; quumque temporum injuria ædificia diruta funditusque eversa fuissent, eum locum omnem cecidisse in ditionem Prædicatorum.

agrisque salu-
brem, qui ha-
ctenus super-
est.

77 Rursum Cuperus in eodem § num. 716 ex Waddingo ad annum 1220 præterea refert, utrumque sanctum Patriarcham eodem anno simul fuisse Bergomi, quod altera Longobardiæ civitas est, nunc ditionis reipublicæ Venetæ; ac Dominicum tunc ibidem hospitatum in sacello S. Mariæ Magdalene, sito in arce; Franciscum vero in oratorio S. Vigili, episcopi Tridentini, sito prope ipsam arcem; ac denique inde recessuris a senatu populoque Bergomensi duas ecclesias donatus; nimirum S. Stephani Dominico, et S. Joannis Baptistæ Francisco: quia tamen hæc non nisi recentiorum testimoniis nituntur, eorumdem fidei Cuperus reliquit. Hujus ego exemplum secutus nihil addam de quorundam dissensu in assignando adventus in eam urbem anno, moraque Francisci in eadem, quam illorum aliqui ab anno 1218 usque ad 1220 per duos continuos annos manifeste errore historico protractam voluere.

Omnino incertum
mihî est,
an Bergomi
quoque.

78 Ambos quoque tunc Brixiam progressos esse, insuper scribit Waddingus; et pro S. Dominici quidem ad hanc civitatem circa eum annum accessum laudavit Cuperus num. 117 Jacobum Malceciū, qui sæculo XIV incunte floruit, in Chronico Brixiano; at de Francisco hic nulla exstat mentio. Waddingus autem testatus est solum Gonzagam in provincia Brixie, conventu 26, qui Gardæ dicitur, quo in loco ex antiquis litteris affirmatur quidem, hunc conventum a S. Francisco aliquando occupatum fuisse, sed illius cum S. Dominico ad Brixianam civitatem accessum ibi frustra quæres. Idoneo etiam fundamento destituta videntur, quæ apud sæpe dictos Annalistas pag. 272 et sequenti ex Stephano Rosellio referuntur, eosdem scilicet Sanctos Florentiæ in Etruria eo loco, ubi nunc porticus xenodochii S. Pauli est constructa, collocutos aliquando una fuisse; atque ejus rei causa eorum simulacra creata

Brixie ac
Florentiæ

A tacea ab Augustino della Robbia, primo hujus generis imaginum inventore, confecta, quæ sese invicem complecti viderentur, quæque supra fores templi S. Pauli collocata sunt.

simul fuerint morati.

79 Ob eam ne causam posita sint, an potius, quod Franciscus atque Dominicus in eo xenodochio hospitio aliquando recepti fuerint, seu quod curatores ejus xenodochii partim Francisci, partim Dominici Institutum sequerentur, litteratissimorum virorum, quibus urbs illa maxime abundat, judicium esto. *Observant præterea in Annotatis, in Georgii Vasarii loco, quo Rosselius ibi nititur, nihil plane legi de causa, ob quam prædictæ SS. Francisci ac Dominici imagines ibi pictæ fuerint. Agnoscunt ergo illi, eam causam incertam esse; quibus ego libens assentiens, præterea æque incertum habeo eorundem Sanctorum in urbe Florentina congressum, cui asserendo forsitan solæ istæ imagines post lapsum temporis occasionem dedere. Atque hæc sunt, quæ de SS. Francisci et Dominici sancta amicitia rebusque inter eos gestis addenda habui præter ea, quæ de eodem argumento in Commentario prævio jam disserueram.*

ANALECTORUM

B

PARS III.

De Indulgentia Portiunculanæ.

§ I. Recitantur litteræ Theobaldi, episcopi I. Assisiensis, in quibus exponitur historia impetrationis et promulgationis Indulgentiæ vulgo Portiunculanæ.

Exponitur, unde, et qua fide

In Commentarii prævii § 20 monui, Waddingum in Annalibus Minorum impetrationem celebris Indulgentiæ, quæ a loco, ubi primum cæpta est et ad hoc usque tempus a magno fidelium numero jam sexto sæculo cum certa spe veniæ consequendæ quotannis frequentatur, Portiunculæ nomen obtinuit, anno 1221 affixisse; promulgationem vero anno 1225; an satis certo, inferius examinabo. Ego de eadem hacenus agere distuli, tum ne prolixiori disputatione aliorum S. Francisci gestorum seriè interrupterem, tum ut ejusdem Indulgentiæ historiam non interrupta narratione prosequer, quæque tam ad eam confirmandam ab ejusdem patronis, quam ad impugnandam ab adversariis, producuntur, ponderarem. Ut vero ab ipso Dissertationis hujus limine lector intelligat disputationis argumentum, historiam illam ex duorum episcoporum Assisiensium sæculi xiv litteris publicis recensebo; non quod hi primi sint, qui de ea meminerunt; sed quod antiquiora hujus generis instrumenta publica non suppetant, in quibus ejusdem continuata narratio legatur.

C

hoc instrumentum desumptum sit.

2 Primo igitur loco recensendæ veniunt litteræ Theobaldi Assisiatis episcopi, quas ille publice dedit ad coerendam quorundam malecolorum audaciam, qui dictam Indulgentiam convellebant. Harum litterarum exemplar, ut multa alia, donarunt nobis humanissimi Patres Minores Conventuales Romani cum præfixa notitia loci, unde descriptæ sunt, hoc modo: Exemplum autographi, quod in archivo cœnobii S. Francisci Bononiæ PP. Minorum ejusdem S. Francisci Conventualium asservatur, et signanter in libro, CAMPHONE Rosso appellato, ac signato littera majuscula T, num. 14. Quod quidem autographum in carta membranacea continet litteras testimoniales Theobaldi episcopi Assisiensis de Indulgentia concessa ecclesiæ S. Mariæ Angelorum, seu de Portiuncula, quod est hujusmodi. Curarunt quoque apographum nostrum a publico notario Bononiensi conferri cum dicto autographo, ut fidem facit ad calcem appositum testimonium, quod subdo: Ego Joannes Ant. Franciscus Lodi, Bononiensis notarius Colleg. Apostolicus et imperialis potesta. ex suo originali desumpsi, atque, socio fideli auscultante, collationavi cum ipso ori-

ginali, cum quo concordare inveni. In quorum fidem hic me etc. req. Hac die 28 Januarii 1763. In margine adest ejus notarii sigillum atramento expressum, subditurque correctoris et consulum collegii notariorum Bononiensium testimonium de laudati notarii fide publica et auctoritate cum appposito eorundem sigillo publico ad marginem.

AUCTORE C. S.

5 Modo ipsas litteras accipe, etiam cum mendis grammaticalibus, quamvis suspicer, eas forte esse describentis. Frater Theobaldus, Dei gratia episcopus Assisinus. Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Propter quorundam linguas detrahentium, qui zelo invidie, vel forsitan ignorantia, concitati Indulgentiæ sancte Mariæ de Angelis, quæ est prope Assisium, indurata facie contradicunt, omnibus Christi fidelibus modum et formam, et qualiter beatus Franciscus, cum adhuc viveret, a domino PP. * Honorio impetravit, presentibus litteris cogimur intimare. Cum staret beatus Franciscus apud sanctam Mariam de Portiuncula, fuit sibi de nocte revelatum a Domino, quatenus ad summum Pontificem, dominum Honorium, qui pro tempore erat Perusii, accederet pro Indulgentia impetranda pro eadem ecclesiæ sancte Mariæ de Portiuncula, tunc reparata per ipsum. Qui de mane consurgens vocavit fratrem Masseum de Marignano, solum suum, cum quo simul erat; et coram dicto domino Honorio se presentavit.

Præfatio episcopi. Sanctus divinitus monitus,

* i. e. Papa

E

4 Et dixit: Sancte Pater, nuper ad honorem Virginis, Matris Christi, reparavi vobis unam ecclesiam; supplico Sanctitati vestre, quod ponatis ibi Indulgentiam absque oblationibus. Qui respondit: hoc convenienter fieri non posse; quoniam, qui Indulgentiam petit, oportet, quod ipsam mereatur, manum apponendo adjutricem. Sed indica mihi, quot annos, vis, et quantum de Indulgentia ponam ibi. Cui sanctus Franciscus respondit: Sancte Pater, placeat Sanctitati vestre, non dare annos, sed animas. Et dominus PP. dixit: Quomodo vis animas? Beatus Franciscus respondit: sancte Pater, volo, si placet Sanctitati vestre, quod, quicumque venerint ad istam ecclesiam confecti * et contriti, et, sicut expedit, per sacerdotem absoluti, absolvantur a pena et a culpa in celo et in terra, a die baptismatis usque ad diem et horam introitus ecclesiæ supradictæ. Dominus PP. respondit: Multum est, quod petis, Francisce; nec enim est consuetudo Romane curiæ talem Indulgentiam exhibere. Beatus Franciscus respondit: Domine, quod peto, non ex parte mea, sed illius peto, qui misit me Dominus Jesus Christus. Tunc dominus PP. statim intulit, ter dicens: Placet mihi, quod habeas. F

indulgentiam plenariam perpetuam ab Honorio obtinet,

* i. e. confessi

3 Domini Cardinales, qui tunc aderant, responderunt: Vide, domine, quoniam, si huic talem Indulgentiam exhibetis, ultramarinam destruitis; et Indulgentia Apostolorum Petri et Pauli ad nichilum redigetur et pro nichilo computabitur. Respondit dominus PP.: Dedimus et concessimus eam sibi; non possumus, nec expedit, id destruere, quod factum est. Sed modifcemus eam, ut tantum ad diem naturalem se extendat. Tunc vocavit sanctum Franciscum, et dixit sibi: Ecce, ex nunc concedimus, quod, quicumque venerit et intraverit predictam ecclesiam bene confectus et contritus, sit absolutus a pena et a culpa, et hoc valere volumus singulis annis in perpetuum tantum per unum diem naturalem a primis vespere, includendo noctem, usque ad vespere sequentis diei. Tunc beatus Franciscus, inclinato capite, egrediebatur de palatio. Dominus PP. videns, eum abire, vocans eum, dixit: O Simplicone, quo vadis? Quid tu portas de hujusmodi Indulgentia? Et beatus Franciscus respondit: Tantum sufficit mihi verbum vestrum. Si opus Dei est, ipse suum opus habeat manifestare. De hujusmodi ego nolo aliud instrumentum; sed tantum sit carta beata Virgo Maria, notarius sit Christus, angeli sint testes.

sed ad diem naturalem annuatim restrictam,

6 Ipse autem recedens de Perusio, et rediens versus Assisium, in medio vie, in loco, qui dicitur COLLE,

quam in celo confirmatam